

UNGDOMSKRIMINALITET OCH HUR DEN PÅVERKAR DET TIDIGA VUXENLIVET

Hanne Hänninen

Examensarbete
Det sociala området
2012

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	4022
Författare:	Hanne Hänninen
Arbetets namn:	"Ungdomsbrottslighet och hur det påverkar det tidiga vuxenlivet"
Handledare (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Uppdragsgivare:	Rut Nordlund-Spiby
<p>Sammandrag:</p> <p>I detta examensarbete studeras ungdomsbrottslighet och hur den påverkar det unga vuxenlivet. Undersökningen strävar efter att synliggöra ungdomen som ett utvecklingsskede och det tidiga vuxenlivet som ett utvecklingsskede. Svårigheter i ungdomen kan också påverka individens övergång till vuxenlivet. Examensarbetet synliggör svårigheterna och marginaliseringen som finns när man förlorar kreditvärdigheten. I examensarbetet tas också hänsyn till det hur straffregister påverkar livet. I examensarbetet diskuteras ungdomars och unga vuxnas utslagning. Examensarbetet tar även ställning till frågorna: Hur individen själv upplever sin ställning i samhället, som en avvikande medborgare, och hur individen själv upplever sin status som en marginaliserad individ. Problemområdet koncentrerar sig till ungdomsbrottsligheten och unga i vuxenlivet, och hur ungdomsbrottslighet och avvikelse i ungdomen har påverkat individer att nå en vuxen status. Som material i detta examensarbete har använts teorier om hur brottslighet uppstår och artiklar om ungdomars utslagning. Data samlades med temaintervjuer, och analyserades med kvalitativa forskningsmetoder. I intervjun deltog tre unga vuxna med ungdomsbrottslighet i sin bakgrund. Resultaten pekar på att marginaliseringen börjar redan i skolåldern och att det är svårt att nå samhällskrav då man är marginaliserad. Resultaten visar bland annat att unga vuxnas multiproblematik får sin början i barndomen och att det är svårt att bygga ett självständigt liv då man stämplats som en icke-önskad medborgare. I examensarbetet kommer det fram att om ekonomin inte är i skick och man inte tjänar sin egen inkomst marginaliseras man lätt och löper risken att bli utslagen.</p>	
Nyckelord:	ungdomsbrottslighet, stämplingsteori, utslagning, avvikelse
Sidantal:	67
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	18.12.2012

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	4022
Author:	Hanne Hänninen
Title:	“Juvenile delinquency and how it effects young adulthood”
Supervisor (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Commissioned by:	Rut Nordlund-Spiby
<p>Abstract:</p> <p>This thesis examines juvenile delinquency and how it effects young adulthood. This study tries to elaborate both youth and young adulthood as a time for development. In this study the possibility that difficulties in your youth might affect the transition into adulthood is also discussed. In this study marginalization, which can follow you after you have lost your credit information/ creditworthiness is also discussed. This thesis also takes into account how a crime register might affect your life. This thesis will study youths and young adult’s exclusion from society. The purpose of this study is to examine how people themselves experience their position in society and as an abnormal marginalized person. The aim is also to concentrate on juvenile delinquency, and whether juvenile delinquency and abnormal behavior in youth affect the transition into adulthood. Different theories regarding juvenile delinquency and articles about young people and their exclusion from society were used. The data was collected using theme interviews. Qualitative analysis methods were used to analyze the data. Three young adults were interviewed for the study, all of which had juvenile delinquency in their background. The results showed marginalization begins already in school and points out how difficult it is to meet the requirements of society if you have fewer opportunities than other people. The results show that young adult’s multi-problems have started already in childhood and that it is difficult to build an independent life if you are seen as a non-wanted citizen. This thesis also elaborates on whether marginalization depends on economic factors, e.g. if people with no income easily get marginalized.</p>	
Keywords:	juvenile delinquency, labeling theory, exclusion, deviation
Number of pages:	67
Language:	Swedish
Date of acceptance:	18.12.2012

Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosionomi (AMK)
Tunnistenumero:	4022
Tekijä:	Hanne Hänninen
Työn nimi:	”Nuorisorikollisuus ja sen vaikutukset nuoreen aikuisuuteen”
Työn ohjaaja (Arcada):	Ingmar Sigfrids
Toimeksiantaja:	Rut Nordlund-Spiby
<p> Tiivistelmä: Tässä opinnäytetyössä tutkitaan nuorisorikollisuutta ja sen vaikutuksia aikuistumiseen. Tutkimuksessa halutaan tehdä näkyväksi sekä nuoruuden, että nuoren aikuisuuden kehitysvaiheet, ja tuoda esiin miten vaikeudet nuoruudessa vaikuttaa aikuistumiseen. Opinnäytetyössä tuodaan esille miten luottotietojen menettäminen voi johtaa vaikeuksiin, kuten esimerkiksi syrjäytymiseen. Opinnäytetyössä tutkitaan ihmisen kokemuksia poikkeavina ja syrjäytyneenä kansalaisena. Tutkimusalue keskittyy nuorisorikollisuuteen ja nuoreen aikuisuuteen. Opinnäytetyössä tutkitaan kuinka nuorisorikollisuus ja poikkeavaisuus nuoruudessa ovat vaikuttaneet ihmistä saavuttamaan aikuisen kansalaisen aseman. Materiaalina on käytetty teorioita rikollisuudesta ja artikkeleita nuorten syrjäytymisestä. Tutkimusmetodina on käytetty teemahaastattelua. Haastatteluihin osallistui kolme nuorta aikuista, joilla on nuorisorikollista taustaa. Opinnäytetyössä tulee esille, että syrjäytyminen voi alkaa jo kouluikäisenä. Tämä johtaa siihen että ihmisellä on vaikeaa saavuttaa yhteiskunnan vaatimuksia, koska hän on muihin verrattuna heikommassa asemassa. Tuloksissa tulee mm esille nuorten moni ongelmallisuus, joka on alkanut jo lapsena. Tuloksesta selviää myös, että on vaikeaa saavuttaa itsenäinen elämä, jos on leimautunut ei-toivotuksi kansalaiseksi. Opinnäytetyössä otetaan myös esille se, että syrjäytymisen riski on olemassa, jos ei osaa huolehtia omasta taloudestaan tai ei kykene hankkimaan omaa elantoaan. </p>	
Avainsanat:	nuorisorikollisuus, leimautumisteoria, syrjäytyminen, poikkeavaisuus
Sivumäärä:	67
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	18.12.2012

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
1.1	Avgränsning	7
1.2	Syfte och frågeställningar	8
2	VEM ÄR BROTTSLIG?	9
2.1	Orsaker till brottslighet	10
2.1.1	<i>Kontrollteorin</i>	10
2.1.2	<i>Kriminalitet som inlärd funktion</i>	11
2.1.3	<i>Anomiteorin</i>	12
2.1.4	<i>Stämplingsteorin</i>	12
2.1.5	<i>Konfliktteorier</i>	14
2.2	Konsekvenser	15
2.2.1	<i>Straffregister</i>	15
2.2.2	<i>Kreditupplysning och kreditupplysningslag</i>	16
3	UNGDOMSBROTTSLIGHET OCH AVVIKELSE	17
3.1	Ungdomen och identitet	18
3.2	Vuxenlivet	20
3.3	Allmänt om avvikelse	22
3.4	Om medborgarskap och socialisering i samhället (enligt Kurki och Nivala)	24
4	TIDIGARE FORSKNING	26
5	METOD	33
5.1	Etiska aspekter	35
5.2	Innehållsanalys	36
6	RESULTAT	37
6.1	Ungdomskriminalitet	37
6.2	Ungdomen och skolan	41
6.3	Det tidiga vuxenlivet	43
6.4	Stämpling i vuxenlivet	44
6.5	Har respondenterna kunnat sysselsätta sig som vuxna?	47
7	RESULTATANALYS	50
8	DISKUSSION	57
8.1	Utvärdering av metod och resultat	61
8.2	Arbetslivsrelevans	62

8.3 Förslag till fortsatt forskning	63
KÄLLOR	64
BILAGA 1 Haastattelussa käsitellään seuraavia teemoja	
BILAGA 2 Informaatiokirje haastateltavalle	
BILAGA 3 Kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta	

1 INLEDNING

Detta examensarbete handlar om ungdomen och hurdana faktorer som påverkar från ungdomen ända fram till vuxenlivet. Som styrande problemområde är ungdomsbrottsligheten och hur ungdomsbrottsligheten påverkar vuxenlivet. I examensarbetet hänvisar jag mycket till kriminalitet och ungdom, men också annan problematik i ungdomen och i vuxenlivet blir presenterad i examensarbetet.

Mitt intresse för att skriva examensarbete om ungdomsbrottslighet och hur den påverkar det tidiga vuxenlivet var en följd av det hur media påverkat mig. Under den tiden då jag funderade på vad jag vill skriva examensarbete om läste jag mycket i media om ungdomsbrottslighet. I många tidningsartiklar fanns det bilder av de brottsliga ungdomarna och i väldigt negativ stil skrivet om dem. Då tänkte jag på hur det här kommer att påverka individerna i fråga i senare skeden i livet. Det är ju klart att de blir stämplade i sin närmiljö för den tiden, men hur är det senare? Får de stämpeln som en gång brottslig alltid brottslig?

Examensarbetet strävar efter att synliggöra ungdomen som livsskede och på det tidiga vuxenlivet. Examensarbetet synliggör också marginalisering och utslagning och hur unga och unga vuxna blir marginaliserade och i värsta fall utslagna. I examensarbetet presenteras några orsaker som skapar utslagning och hur det är ställt för individer som redan från barndomen upplevt stämpling. I examensarbetet koncentrerar jag mig också på avvikelse och hur individerna själva upplever sin roll i samhället då samhället upplever dem som avvikande individer. Jag vill synliggöra individens individuella upplevelser som en marginaliserad medborgare.

1.1 Avgränsning

Jag har avgränsat mitt examensarbete så att jag lagt tyngdpunkten på ungdomen och det tidiga vuxenlivet. Jag har det förhållningssättet i examensarbetet att ungdomen är från 13 år till 19 år och mellan 20 år och 28 år är man ung vuxen. Som mitt problemområde också berättar, har jag också lagt tyngdpunkten vid ungdomsbrottslighet. Jag har ändå

valt att skriva om följder och om problematik som brottslighet kan föra med sig, för jag anser att olösta problem skaffar nya problem.

Jag koncentrerar mig inte på vad för brott respondenterna har gjort för att det anser jag att inte på något sätt skall vara styrande element i arbetet. Jag vill hellre få fram upplevelser och om det möjligen finns orsaker till ungas avvikelse.

Jag har också avgränsat teorin, speciellt teori om ungdomen och om det tidiga vuxenlivet, vad de olika livsskedenas uppgift är och vad som förväntas av dessa livsskeden.

Jag vill också ta fram straffregistren eller kreditvärdigheten och hur anmärkningarna i dessa påverkar individens liv. Med det vill jag bättre få fram hur individer stämplas på papper, men man kanske inte kommer ihåg att det finns en person bakom dessa stämplande anmärkningar.

Jag vill avgränsa mitt arbete så att det är en undersökning med den aspekten hur individer kan ha svårt att uppnå samhällets krav och hur individen själv upplever sin ställning i samhället. Jag vill ta fram vad samhället kräver av sina medborgare och vad som gör det svårt för individer att uppfylla dessa krav.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här undersökningen är att ta reda på hur ungdomskriminalitet påverkar vuxenlivet och individen att bli vuxen. Jag vill undersöka om man i ungdomen behandlas kriminellt (oberoende om man får straffregister eller inte) och hur det påverkar individen och hur samhället bemöter en individ med kriminell bakgrund. Jag vill också ta fram skillnaden mellan att vara ung (ungdom som livsskede) och att vara vuxen (speciellt det tidiga vuxenlivet). Jag beaktar också kreditvärdigheten och vad det betyder när man förlorat sin kreditvärdighet och om det har någon inverkan på individens liv. Jag vill ta med kreditvärdigheten därför att jag anser att det är något man kanske inte bryr sig så mycket om som ung men som kan påverka mycket, speciellt i det unga vuxenlivet. Straffregister och allmän brottslighet i ungdomsåren är troligen något man kanske ångrar först i vuxenlivet. Jag anser att både kriminell bakgrund och att man förlorar sin kreditvärdighet är något som stämplar en individ som en opålitlig individ. Att undersöka

tidigare forskning och genom att göra en kvalitativ undersökning vill jag få veta om man har sämre möjligheter att få t ex bostad och arbete om man har kriminell bakgrund eller förlorat sin kreditvärdighet. Jag vill ta ställning till om det är samhället som försämrar möjligheterna och människornas sätt att stämpla andra som en viss typs individer eller om det är individen själv som påstår att man har sämre möjligheter och stämplar sig själv. Om en individ har sämre möjligheter i det unga vuxenlivet att få bostad och arbete hindrar det ju honom att bli vuxen i den bemärkelsen hur vi tolkar vuxenlivet i vårt samhälle. Om övergången från ungdom till vuxenlivet inte går på det önskvärda sättet anser jag att det kan ha påverkningar långt in i framtiden i en individs liv. Examensarbetet är också en överblick över en marginaliserad grupp individer, eller över individer som kan anses som avvikande i vårt samhälle.

Frågeställningarna blev följande:

1. Hur påverkar ungdomsbrottsligheten konkret individens möjligheter att uppnå de mål som ställs i övergångsskedet till vuxenlivet?
2. På vilka sätt anser individen själv att brottslighetsstämpel har påverkat senare skeden i livet?
3. På vilka sätt visar samhället den unga vuxna hans stämpel som en icke-önskad medborgare (blir han inte behandlad lika som andra)?

2 VEM ÄR BROTTSLIG?

Vi har alla någon slags uppfattning om kriminalitet eller om en kriminell person. Den är kanske inlärd redan i barndomen eller har vi via media fått en uppfattning om en kriminell person eller kriminalitet. Det finns flera olika brott man kan göra och många saker som anses kriminella. Man har påstått att man i alla fall kan hitta en orsak som förknippar olika kriminella personer och kriminella handlingar. En orsak har man ansett vara t ex fattigdom, eller dålig självkänsla eller missbrukarproblem. Detta anses inte mera vara sant, det finns mera sällan något som man kan säga vara lika hos alla kriminella. Den enda orsak som förenar alla kriminella är lagen. Alla som anses kriminella har gjort något som i landet i fråga anses vara förbjudet och mot lagen. Gärningen är alltså kriminaliserad. I sista hand är det strafflagen som bestämmer vem som är kriminell. Brottslighet beskrivs på följande sätt: brott är en genomtänkt handling som i lagen beskrivs

som straffbar och brottsliga gärningar har staten rätt att ge straff för (staten har straffrätt). Den här beskrivningen av kriminalitet kallas också för legal kriminalisering, den beskriver kriminalitet enligt strafflagen. Paradoxalt kan man säga att strafflagen är den enda orsaken till kriminalitet. (Laine 2007 s.31)

Brottslig är den person som har blivit skyldig för att ha brutit mot lagen, alltså med andra ord blivit straffat p g a att han brutit mot tillämpliga rättsnormer. För att beskriva brottslighet är det viktigt att ta hänsyn till bl a huru dan beteende och huru dan verksamhet som definieras som onormalt eller skadligt så att en utomstående måste ta ställning till det. Huru dan avvikelse eller skada accepterar man i samhället, hur kontrollerar man normer och hur behandlar man dem som avviker från normerna? Att straffa brottslighet enligt hur mycket ilska den väcker är inte möjligt, men om det är fråga om en gärning som alla kan lämna obestraftad har den förlorat meningen som kriminellt beteende. (Laitinen&Aromaa 2005 s.12-13,16)

Ordet brott har att göra med ordet norm. Många av de normer som råder i vårt samhälle finns skrivna som lagar. I vissa fall anser lagstiftaren att överträdelse av lagen skall beläggas med straff. (Sarnecki 1988 s.12)

2.1 Orsaker till brottslighet

Här presenteras några teorier som anses vara orsaker till brottslighet.

2.1.1 Kontrollteorin

Vad gör något beteendemönster sådant att man i alla fall i viss mängd följer det eller vad gör en norm till en riktig norm? Centralt är här normens relation till den social kontrollen. En norm är en norm först efter att den kontrolleras och övervakas av en gemenskap av människor. En central del i att kontrollen fungerar är sanktionerna. Sanktion är ett begrepp som ofta upplevs negativt, alltså som straff. Sanktion innehåller ändå både negativa och positiva följder, både straff och belöning. I vetenskaper om mänskligheten har man påstått att positiva sanktioner, m a o belöningar, fungerar mycket bättre än hotet om straff. Många kan genom att tänka på sin barndom inse hur belöning eller positivt

bemötande var centrala delar av fostran och handledning för beteendet. För att en norm kan fungera måste den i någon mån inkluderas, den måste läras ut och accepteras. Om en bestämd norm, t ex en lag, inte är i harmoni med kulturens egen moraluppfattning, är normen inte effektiv. Normer förmodar alltid att man inkluderar dem. Normerna har en viktig ställning i socialiseringsprocessen i individers liv. (Laine 2007 s.18)

Enligt kontrollteorin är alla människor till sin karaktär antisociala och därför potentiella kriminella. Därför behöver man yttre kontroll som förebygger kriminalitet. Teorin koncentrerar sig på social kontroll. Enligt kontrollteorin är alla potentiella kriminella och alla har förmågan att göra enligt det goda och onda. Människor som inte är beroende av konventionella människorelationer och sociala gemenskaper (som t ex familj, skola, arbete och andra likande gemenskaper) är mera sannolikt kriminella än de som har konventionella människorelationer. Informell och formell kontroll inverkar på hur man bryter mot lagen. Kontrollteorin koncentrerar sig inte på varför människor beter sig kriminellt, utan den koncentrerar sig på varför inte alla är kriminella. (Laitinen&Aromaa 2005 s.64)

Den kändaste tolkningen för kontrollteorin har gjorts av Travis Hirschi. Han anser att alla ibland har vilja att handla kriminellt och alla skulle vara skyldiga till brott om de vågade utföra det. Att man inte gör sig skyldig till brott är bl a för att man är bunden vid lagar, man har intresse för normer, man vill använda sin tid och energi på accepterade uppgifter, och man tror och litar på de gemensamma värdena i samhället. Orsakerna (som nämns ovan) till att man inte handlar kriminellt kallar Hirschi för sociala band (social bond). (Laitinen&Aromaa 2005 s.65)

2.1.2 Kriminalitet som inlärd funktion

Gabriel Trade har påstått att kriminalitet är en inlärd funktion. Man lär sig kriminella handlingar efter de äldre människorna som handlat kriminellt. En känd inläringsteori är Edwin Sutherlands teori (*differentialis associtation*) om att kriminalitet är normalt inlärd verksamhet. Sutherland har skapat teorin om att kriminalitet är något som är beroende av biologiska och psykologiska orsaker och han anser att kriminalitet är normalt inlärt beteende. (Laitinen&Aromaa s.55) Individer blir kriminella genom att de umgås

med andra personer som är bärare av kriminella normer. Teorin skiljer sig i grunden från uppfattningen att det finns vissa psykologiska faktorer som skiljer kriminella personer från andra. Teorin om kriminalitet som inlärd verksamhet lärs in på ungefär samma sätt som laglydigt och konformt beteende, och det är mycket inriktat på samma behov och värden. (Giddens 1998 s 215) Teorin är en typisk sociologisk teori där man sätter värde på sociala relationer i individens egenskaper och individuella drag eller/och i omgivningens konkreta och synliga händelser. (Laitinen&Aromaa 2005 s.56)

2.1.3 Anomiteorin

Anomi betyder att man är utan normer. Anomi, alltså abnormitet, betyder att man inte kan skapa normer i situationer där det behövs. Brister på normer lämnar människorna utan nödvändig etisk handledning, vilket sedan syns bl a som ökande kriminalitet. Begreppet anomie använde Emile Durkheim första gången då han analyserade självmord (Laitinen&Aromaa 2005 s.60). Durkheim hade utvecklat begreppet anomie för att beskriva tesen att traditionella normer och måttstockar hade undergrävt i det moderna samhället utan att det hade ersatts av nya. (Giddens 1998 s 215) Med att inkludera normsystemets regler och begränsningar gör individen sina behov till sådana som enligt lagen är tillåtna. I några samhälleliga situationer minskar normsystemens förmåga och då hinder individen inte anpassa sig till de förändrade omständigheterna. Situationer där omständigheterna ändrar sig snabbt är situationer t ex då samhället industrialiseras snabbt. Behoven kan inte tillfredsställas med gamla metoder och det finns inte nya lagliga metoder. Då uppstår det ett s k anomiskt tillstånd. (Laitinen&Aromaa 2005 s.60-61)

2.1.4 Stämplingsteorin

Stämplingsteorin försöker förstå kriminalitet och avvikande beteende genom att undersöka de sociala processer som kategoriserar individer i en viss typs individer. Individer kan stämplas av olika orsaker som kriminella och sådan stämpling kan sedan stärka individens eller gruppens kriminella egenskaper och man handlar då lättare kriminellt på

nytt. Man har inom kriminologin redan på 1950 - talet påstått att genom att man stämplar en individ eller en grupp stärker det förmågan att de begår brott på nytt. Stämplingsteorin hänger ihop med kontroll men har ett oliket sätt att se på kontroll. Enligt stämplingsteorin skapar den sociala kontrollen en stämpel som avviker åt individen. Enligt stämplingsteorin är kontrollen en orsak till att man begår brott på nytt och är en orsak till att man blivit stämplad. När kriminalitet kommer fram i närmiljön börjar man anse den som begått brottet som en kriminell person och därför också som en avviker individ. Oftast accepterar bara andra kriminella en annan kriminell. När man känner sig själv som en brottsling börjar man lätt bete sig enligt det och enligt de förväntningar som omgivningen har. Liksom en individ kan också hela gemenskapen bli stämplad. Marginaliserade grupper som t ex romer (zigenare) och immigranter är grupper som oftast är stämplade och mål för stämpling. Diskussionen om ungdomarkriminalitet kan också ha en sådan karaktär att den stämplar ungdomar. (Laitinen & Aromaa 2005 s.66-67)

Stämpling betyder stigmatisering. Gemenskapen "ger en stämpel" åt en individ efter vilket man börjar anse en individ som avviker. Enligt stämplingsteorin anser man att individen får en uppfattning om sig själv genom de individer han har växelverkan med, alltså ser individen sig själv genom andra människors ögon. (Laine 2007 s.114) Att hamna i en roll som avviker anses också som stämpling. Stämpling innebär också att människor har en tendens att bete sig enligt förväntningarna. Omgivningens tryck kan t ex leda till att en ung individ blir kriminell om han kontinuerligt blir fast för snatteri. Man anser också att man stämplar individer lättare och oftare i andra sammanhang om individen har blivit stämplad eller betett sig avviker tidigare. (Sulkunen 1998 s.117) Man tolkar inte en avvikelser som egenskaper hos individer eller grupper utan som samspel mellan avviker och icke-avviker. Enligt stämplingsteorin måste man för att kunna förstå avvikelser ta reda på varför en viss individ anses som avviker eller varför han blir stämplad. (Giddens 1998 s.217)

Människor gör mycket mot normer, men först efter att de blivit stämplade av utomstående blir gärningarna brottsliga. Man kan alltså diskutera om stämpling som uppstår på grund av gemenskapens sociala kontroll. Social kontroll gör en situation där individen börjar se sig själv som avviker och kriminell, det kallar man inre stämpel. Man stämplar sig själv och börjar bete sig enligt den stämpeln man anses ha. (Laine 2007 s.115) De

som står för lag och ordning, eller har så mycket makt att de kan säga vilken moral andra ska följa utgör också de viktigaste stämpelingskällorna. De etiketter som placeras på olika kategorier av avvikelser är således ett uttryck för samhällets maktstruktur. (Giddens 1998 s.218)

Då ett barn blir etiketterat som avvikare är han också stämplad som kriminell och kommer högst sannolikt att bli bemött av lärare eller presumtiva arbetsgivare som en opålitlig person. Individen i fråga ägnar sig då åt ett fortsatt kriminellt beteende och gör då mellanrummet större mellan sig själv och det etablerade samhället. (Giddens 1998 s.218)

2.1.5 Konfliktteorier

Konfliktteorier anses vara motsatta teorier till positivism eller till andra teorier som påstår att alla i samhället är av samma åsikt. Kulturkonfliktsteorin koncentrerar sig på olika normer gällande individens beteende (beteendenormer) och hurdana konflikter det finns mellan dem. Gruppkonfliktteorin igen undersöker konflikter som finns inom samhällets eliter och mellan politiska makthavare. Klasskonfliktteorierna koncentrerar sig på det kapitalistiska samhällets och de olika samhällsklassernas konflikter. Alla tre konfliktteorier visar att för att förstå kriminalitet måste man förstå också de intressen som står i strafflagen och den maktform som auktoriteterna använder. Enligt konsensus-teorierna är samhället fungerande för att man är enig om de gemensamma grundvärden man har. Konfliktteorierna igen anser att alla inte är eniga om de gemensamma grundvärdena. Enligt teorierna är samhället uppbyggt av många olika grupper där alla har olika intressen. Bland grupperna skapas konflikter vilka är mera än en överenskomelse av det sociala systemets grundelementer. Makt och auktoritet speglar den sociala ojämlikheten. Lagen är en av de metoder med vilka makthavarna kan underställa medborgarna att fungera enligt deras vilja och intresse. (Laitinen&Aromaa 2005 s.67)

2.2 Konsekvenser

I det följande beskrivs två konsekvenser av att man brutit mot normer.

2.2.1 Straffregister

Straffregistret är ett landsomfattande centralregister i vilket man registrerar information om dem som är dömda till straff. Straffregistret uppehålls för att man skall kunna bestämma påföljder och utförandet av straff eller för att förklara personens pålitlighet eller personliga lämplighet. Straffregistret uppehålls också för att utvärdera personens lämplighet. (Oikeusrekisterikeskus 2009)

I straffregistret samlar man in och sparar information. Man anger information som behövs för att bestämma straffrättsliga påföljder och utförandet av dem. Informationen i straffregistren kan också anges för att kunna reda upp om personen är pålitlig eller lämplig för något. (Oikeusrekisterikeskus 2009)

Man registrerar i straffregistret när personen blir dömd till ovillkorligt eller villkorligt fängelsestraff. Anmärkning i straffregistret får man också då man blir dömd i stället för ovillkorligt fängelsestraff till samhällstjänst eller samhällsövervakning. Man registrerar informationen i straffregistret om man får ungdomsstraff eller i stället för ungdomsstraff böter. (Oikeusrekisterikeskus 2009)

Man har kvar anmärkningarna i straffregister 5, 10 eller 20 år enligt hur strängt straff man fått. När personen dör eller fyller 90 år gör man sig också av med straffregistren. (Oikeusrekisterikeskus 2009)

Rättsregistercentralen får trots bestämmelserna om sekretess lämna ut uppgifter om avgöranden ur straffregistret, bötesregistret eller lagringsregistret till den del uppgifterna gäller lagakraftvunna beslut i vilka en domstol dömt en fysisk person för brott, enligt vad som bestäms i lagen. (Lag om lagring av straffregisteruppgifter och om utlämnande av sådana uppgifter mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen 214/2012 paragraf 3)

2.2.2 Kreditupplysning och kreditupplysningslag

Kreditupplysningar är information som har att göra med en individs eller ett företags förmåga att betala sina avgifter. Kreditupplysningarna ger också informationen om en individs eller ett företags förmåga att ta ansvar för förpliktelser. Man använder kreditvärdigheten då man beviljar kredit eller när man skall övervaka någons kredit. (Parpola&Kiljala 2005 s.7)

Hur man definierar kreditupplysningarna grundar sig på Finlands lagstiftning, exaktare sagt i kreditupplysningslagen. I kreditupplysningslagen definierar man hur man kan ta reda på en persons eller ett företags kreditvärdighet. I kreditupplysningslagen definierar man hur man får överlåta kreditupplysningar åt en utomstående och i vilka sammanhang man använder kreditupplysningar. Allmänt diskuterar man om enstaka individers personuppgifter och deras kreditvärdighet och om individen ifråga är lämplig för något. (Parpola&Kiljala 2005 s.134-137)

När man blir antecknad i registret över betalningsstörningar, betyder det i allmänhet att de kreditkort man har återtas (man får behålla rätten till ett automatkort). Möjligheter att få kredit försvåras avsevärt och man kan inte göra avbetalningsköp. Det blir svårt att skaffa en hyresbostad. Det krävs förskott eller säkerhet när man tecknar telefonabonnemang eller ingår vissa försäkringsavtal. Det kan vara svårt att få arbetsplats, särskilt om det i arbetsuppgifterna ingår ekonomiskt ansvar. (Konsumentverket / ombudsmannen)

Kreditupplysningsbolaget sänder utan begäran ett meddelande om den första anteckningen om betalningstörning som görs i den personens namn som är i fråga. *Suomen Asiakastieto oy* är det ledande bolaget i Finland som bedriver kreditupplysningsverksamhet. Anteckningarna om betalningstörning bevaras i registret 2-3 år. En ny anmärkning förlänger denna tid. Om skulden betalas finns anmärkningen i registret 2 år. Man har rätt att en gång om året (kostnadsfritt) begära ett utdrag ur kreditupplysningsbolagets kreditupplysningsregister, ur vilka framgår vilka uppgifter som finns lagrade i personens namn och hur länge uppgifterna sparas i registret. (Konsumentverket / ombudsmannen)

Personens kreditvärdighet får man enligt lagen ge ut då det är fråga om att hyra bostad, få lån eller säkerhet för lånet, och ansökan om försäkringar och om det finns risk för

penningtvätt. Man får enligt lagen också be om kreditupplysningar då man måste utvärdera arbetssökande eller en anställds pålitlighet men då måste man se till att man inte bryter mot någon annan lag. (Kreditupplysningslag 527/2007 paragraf 19) I kreditupplysningslagen finns en exaktare lista på i vilka fall man får ge ut och ansöka om andras kreditvärdigheter. De som nämnts ovan är några situationer då kreditupplysningar kan ges åt utomstående och när man brukar kontrollera andras kreditvärdigheter.

När man får anmärkning i kreditupplysningsregister begränsar det livet. När man registrerar människors kreditupplysningar är det för att mäta människors pålitlighet. Av förlorat kreditvärdighet blir man stämplad som en opålitlig individ. Man kan få andras kreditvärdighet i olika fall t ex då man försöker hyra någon bostad och man söker till vissa arbetsplatser (Erola s.49-51). Man kan uppleva sig som totalt utslagen då man förlorat kreditvärdigheten. Det kan helt konkret vara så att individen inte får bostad eller arbete p g a att han förlorat sin kreditvärdighet och han kan inte ens skaffa sig egen bostad eller grunda eget företag p g a av att han inte får lån. För att han inte får lån kan det också leda till att han inte kan utbilda sig. (Erola 1997 s.63)

3 UNGDOMSBROTTLIGHET OCH AVVIKELSE

Till gruppen ungdomskriminella i brottstatistiken räknas de som är mellan 15 och 20 år. Barn och ungdomar under 15 år är inte straffmyndiga och de får inte straffas. Ungdomskriminaliteten kännetecknas av att den ofta är gängbrottslighet och av att den är oplanerad och impulsartad. Brotten blir för ungdomar ett sätt att umgås och man har påstått att ”tillfället gör tjuven”. Professor Jerzy Sarnecki konstaterade i en av sina studier att brott hos ungdomar var uttryck för behovet av gemenskap och spänning. (Ekbom m.fl. 2002 s.64)

Ett typiskt ungdomsbrott anses vara inbrott av olika slag, skadegörelse och snatteri. Av alla åldrar är det 15-åringen som oftast registreras för brott, men om vuxnas vardagsbrottslighet vet man inte så mycket. Brott som vuxna gör anmäls mera sällan till polisen. Kanske ungdomsbrott är mera synliga och vuxnas brott mera dolda. De flesta ungdomar begår brott någon gång, få blir ändå fast. Ännu färre blir fasttagna många gånger och för många brott. Forskningsresultat visar i allmänhet att ju mer problematisk bakgrund man

har desto större är sannolikheten att man begår brott. Ju fler brott man gör desto större blir sannolikheten att man blir fasttagen. (Ekbom m.fl. 2002 s.65)

Det finns ingen enskild faktor som ensam påverkar ungdomsbrottsligheten. Den påverkas av åtgärder på skilda nivåer likadant som den övriga brottsligheten: på strukturell nivå såsom arbetsmarknads- och socialpolitik, av åtgärder i närsamhället såsom bostadsområde, fritidsverksamhet, skolor och av åtgärder på individ- och familjenivå. (Ekbom m.fl. 2002 s.68)

Under 1970 och 1980 - talen förändrades samhällets insatser för ungdomar så att vården på institution minskade. Institutionsvårdens resultat kritiserades, t ex återföll 95% av ungdomarna som blev dömda till ungdomsfängelse till brott. (Ekbom m.fl. 2002 s.68)

Droger och drogmissbruk är något som påverkar ungdomsbrottsligheten. Fler ungdomar riskerar att dras in i kriminella kretsar genom att de handlar med narkotika. Ökningen av våldsbrott bland ungdomar under 1990 - talet följs också av en ökning i alkohol- och narkotikakonsumtion. (Ekbom m.fl. 2002 s.68-69)

En avgörande faktor för ungdomsbrottsligheten är att stora ungdomsgrupper marginaliseras genom den höga arbetslösheten. Stora risker för ungdomar är hög arbetslöshet, glamorisering av droger och den stora tillgången på droger. Den relativt lilla grupp ungdomar som tidigt utvecklar en intensiv kriminalitet i kombination med olika former av missbruk, återförs varken genom hårdare straff eller preventiva insatser på strukturell nivå. De har ofta varit utsatta för stor belastning i barndomen och saknar ofta stödjande familjer. De behöver hjälp och stöd långt före det kriminella får sin början. (Ekbom m.fl. 2002 s.69-70). Ingen utbildning efter grundskolan och långtidsarbetslöshet anses vara de största orsakerna som kan förutspå kriminalitet hos unga vuxna. (Aaltonen 2011)

3.1 Ungdomen och identitet

När unga bildar sin uppfattning om världen grundar de sig på intryck de fått i närmiljön. Ungdomarna skaffar sin uppfattning om vad som är rätt och fel också från omgivningen. (Helve 2002 s.16) Ungdomen anser man som tiden då man förbereder sig för medelåldern och ålderdomen som tiden då man övergår från medelåldern. (Sulkunen 1994 s.18)

Man anser ungdomen också som ett livsskede före man blir vuxen. Ungdomen är något som slutar i vuxenlivet, i den s k statusen "självständig vuxen". (Helve 2002 s.74)

Ungdomsforskarna påstår att ungdomarna inte är en gemensam grupp av människor utan ungdomarna är enskilda individer och ungdomen är mångdimensionell. Ungdomen är ett livsskede som innebär motstridiga uppfattningar. Å ena sidan innebär ungdomen drömmar och möjligheter för framtiden och å andra sidan är ungdomen kaotisk och fylld med risker. Man anser att ungdomen är ett livsskede som infaller mellan barndomen och vuxenlivet och att både barndomen och vuxenlivet har sin del i ungdomen. Man tar i ungdomen stegen från barndomen mot vuxenlivet. (Nivala&Saastamoinen 2010 s.10)

I boken *Nuorisokasvatuksen teoriaperusteita ja puheenvuoroja* tar man fram olika punkter som beskriver ungdomen. Man tar fram bl a att man anser att ungdomen tillhör en viss ålder, före det är man barn och efter det är man vuxen. Ungdomen är ett utvecklingsskede som styrs av vissa psykosociala och psykodynamiska utvecklingsuppgifter så som t ex identitetsbildande. Ungdomen är också ett skede då man frigör sig från barndomshemmet och börjar bli självständig. Juridiskt anser man ungdomen vara under 18-åriga, i lagen är man vuxen som 18 - åring. Enligt samhället är ungdomen ett skede då man förbereder sig för samhällsliga uppgifter som t ex arbete och medborgarskap. I ungdomen är det viktigt att skaffa information, kunskaper och känna igen sina färdigheter. I ungdomen har man den största sociala växelverkan med vänner och kamrater, vilket är ett viktigt skede i utvecklingen med sociala relationer. I ungdomen vill man pröva på saker, man vill bryta mot gränser och man har gärna kortvariga förpliktelser. (Nivala&Saastamoinen 2010 s.11-12) Till ungdomen hör också att man förbereder sig i kommande rollerna i vuxenlivet. Hur man förbereder sig i de kommande rollerna sker enligt de val man gör om utbildningen, val av yrke och de val man gör angående sin livsstil och människorelationer. De val man gör handleder ungdomen till vissa roller i vuxenlivet. Hur man assimilerar dessa roller kan anses som ett kriterium för att bli vuxen. Man börjar arbeta, man börjar skaffa sin egen inkomst, man börjar sällskapa och man bildar familj, de faktorer anses vara de sociala händelser som gör grunden för att vara vuxen.(Lyytinen m fl 2006 s.256)

Erikson identitetsteori anser att ungdomen är en kris som man måste avgöra. Senare har forskarna påstått att ungdomen inte har någon krisfas, utan ungdomars utveckling skulle mera vara kontinuerligt och det är osäkert när ungdomen slutar. Någon slags krisfas kan man anse att finns i ungdomen, t ex brottslighet är något som växer i ungdomen men minskar då man närmar sig vuxenåldern. Utveckling som sker i ungdomen har beskrivits som identitetsbildande, jaget formar sig, man gör val av yrke och man socialiseras med samhället. De val ungdomen gör styr hans senare utveckling och välmående. (Lyytinen m fl 2006 s.258)

Av individer förväntas viss verksamhet i viss ålder, detta har man kallat bl a för institutionell karriär. Man förväntar sig t e x att individen i viss ålder slutar grundskolan och går i gymnasiet eller yrkesskolan. Detta beskriver också att det finns faktorer oberoende av individen (yttre faktorer) som har bestämt att vad som tillhör i en viss ålder. Dessa förväntningar grundar sig på tidigare rollmodeller och normer som majoriteten följer. De kan också grunda sig på olika institutioners traditioner och på lagar.(Lyytinen m fl 2006 s.262)

3.2 Vuxenlivet

Individen vill då han är vuxen hitta åt sig ett sådant ställe där hans kunskaper och anlag blir förverkligade. Individen strävar efter en sådan levnadsmiljö där han hittar motsvarighet för sina inre förväntningar om vad livet är och vad livet kan ge honom. Ytterligare faktorer som att studera, att arbeta, att bilda familj och att resa är synliga egenskaper när man utvecklar sig som vuxen. (Dunderfelt 2004 s.105)

Robert J Havighurst anser att till individens utvecklingsfaser hör den sena ungdomen som infaller mellan 16 år och 23 år. Ung vuxen är mellan 23 år och 35 år. Till den sena ungdomen anses höra t ex att man förbereder sig för parförhållande, att man väljer åt sig ett yrke (man skaffar utbildning) och att den individuella moraluppfattningen utvecklas. Barnets moraluppfattning är långt enligt det som föräldrarna och andra vuxna anser att är rätt och fel. När man börjar bli vuxen blir man medveten om att de är andra som har sagt hur man borde vara för att man ska bli accepterad. I stället för det vad andra har

sagt börjar man bilda sin egen uppfattning om vad man själv upplever som värdefullt. (Lyytinen m fl 2006 s.313)

Unga vuxna jämför sig själv med andra som är i samma ålder och ställer upp åt sig målsättningar enligt hur andras livssituation är. Om man upplever att man har lyckats med saker bra, jämfört med andra, stärker det jaget och självkänslan. (Lyytinen m fl 2006 s.318)

En central del i att utveckla sig som vuxen är livsstrukturen. Den omfattar människans viktiga människorelationer, vilka formar livet och ger innehåll åt livet. I livsstrukturen ingår individens roller i arbetet, roller i familjen och i andra gemenskaper. Till livets strukturer hör också olika delar av jaget, av vilka en del blir uppfyllda och andra blir förhindrade och försummade. I livet finns några betydelsefulla komponenter, de är t ex de olika rollerna man har, de olika uppgifterna man har och de olika människorelationerna som man har. Kring de viktigaste rollerna bygger man sin livsstruktur. (Lyytinen m fl 2006 s.323-324) Kunskapen att stå på egna ben är en viktig utvecklingsuppgift i vuxenlivet. Individen strävar efter att hitta sina egna målsättningar, sina egna kunskaper och sin egen individualitet. (Dunderfelt 2004 s. 114)

Till samma kontext med medborgarskap kan man koppla också kontexten om att vara vuxen. Ungdomen och hans utveckling till en medborgare har under historiens lopp ändrat sig. Före industrialiseringen och före ett institutionellt utbildningssystem spred sig, blev människorna medborgare med att de växte i arbete och medlemskapet i en gemenskap skedde via föräldrarna. När samhället industrialiserades och samhället utvecklade sig till ett välfärdssamhälle, började också fostran av individerna institutionaliseras (staten fick makt) och fostringen tillhörde inte mera bara familjen. Man började fostra människor för arbete och utbildning via det formella och institutionella utbildningssystemet. Oberoende av de samhälleliga förändringarna bestämmer de olika samhälleliga institutionerna hurudant människors levnadslopp är och de samhälleliga institutionerna gör sin beskärda del för att fostra ungdomar till lämpliga medborgare inför samhället. Ungdomen, som nuförtiden kan anses som institutionaliserad ungdom, skapar motstridigheter i hur individen anpassar sig och vad som är individens frihet. Man kan ändå se vad man strävar efter med nutidens ungdomar, man vill genom ett linjärt livslopp styra

ungdomar mot självständighet och mot ett fullvärdigt medborgareliv som en aktiv aktör och som är delaktig i samhällslivet på ett önskvärt sätt. (Harinen 2000 s.34-35)

3.3 Allmänt om avvikelse

En avvikare är en individ som vägrar leva efter de regler som majoriteten följer. (Giddens 1998 s.208) Nuförtiden när samhället är så mångsidigt och det finns massor med möjligheter att välja mellan kräver det av oss människor god förmåga att ha kontroll över sitt liv. För att kunna se sitt liv som en helhet förutsätter det att vi kan uppleva oss som enstaka individer och att vi skiljer oss från andra människor. (Sulkunen 1994 s.20)

I samhället finns en viss konformitet, vilken är central för samhällets kontinuitet. Konformiteten i samhället upprätthåller de olika sociala konstruktionerna. I samhället finns regler enligt vilka man vill upprätthålla konsensus, fastän man inte hade diskuterat med ord denna konsensus, är det något som skall finnas. Olika institutioner grundar sig på regler, även om man inte övervakar dem eller är medveten om reglerna. Det finns också regler man övervakar med straff och belöningar. Sådana regler kallar man normer. De som är mot normer anses avvikande. När man vill undersöka avvikelse är det sannolikt att man då undersöker också begreppet norm. (Sulkunen 1998 s.90-92) Avvikelse kan definieras som att en person inte följer en viss norm som är accepterad av en majoritet av människor i ett visst samhälle eller social gruppering. (Giddens 1998 s.210)

Då normerna är inlärd och man inte övervakar dem med sanktioner är det fråga om samhällets och medborgarnas gemensamma växelverkan. Att internalisera normerna kallar man socialisering och att man lär ut dem är socialisation. Dessa två termer, socialisering och socialisation, betyder att samhället med olika metoder fostrar barnen (alltså de kommande samhällsmedlemmarna) att inkludera samhällets normer, de normer som samhället har accepterat. (Sulkunen 1998 s.81)

När man inte följer normer uppkommer det avvikelse. Med avvikelse inom sociologin menar man kriminalitet, alkoholism, mentalsjukdom och andra minoritetsgrupper och ibland bara människor som har olika livsvanor. Begreppet avvikelse är bundet med begreppet norm, avvikelse är något som avviker från normerna. Många teorier om avvi-

kelse koncentrerar sig på att det är bristande sociala färdigheter och därför kan inte alla människor leva enligt samhällets normer. Dessa teorier anser att avvikelser är ett problem som samhället måste vidta åtgärder mot så att de avvikande individerna skulle internalisera normerna som samhället har skaffat. Men det är inte självklart att avvikelser skulle kunna förklaras med bristfällande sociala kunskaper eller att det finns brist i viljan att följa normerna. Man måste också ta hänsyn till om det finns brister i själva normsystemet. (Sulkunen 1998 s.92-93) När man diskuterar om vad som är normalt och vad som är avvikande kan man inom ett samhälle stöta på olika tolkningar av vad som är normalt och vad som är avvikande. Bakom begreppet normalt finns i bakgrunden begreppet norm. Norm är ett grundbegrepp i sociologin som man kort kan beskriva som att det är ett beteendemönster som gemenskapen och samhället har skapat. (Laine 2007 s.17)

En norm är bunden till social kontroll, vilken bevakas av samhället som människorna har skapat. En central del att kunna ha kontroll är sanktioner. Sanktion är ett begrepp vilket ofta hänvisar till negativa följder, m a o straff. Sanktion innehåller ändå både positiva och negativa följder, straff och belöning. Man har påvisat att positiva sanktioner, alltså belöningar, ofta fungerar mycket bättre som förstärkelse av en norm än att man skulle ge straff. (Laine, 2007, s.18) Då beteendet att följa regler är likformigt och man kontrollerar denna likformighet med sanktioner och belöningar är det fråga om normer. (Sulkunen 1998 s.79)

Med avvikande beteende anser man beteende som bryter mot accepterade normer och beteendemodeller. Det man anser vara avvikande är beroende av ställe och tid. Många normer förbjuder avvikande beteende och det är ofta straffbart. Normalt studerar man i sociologin avvikande beteende hos individer och deras funktioner. Avvikelse från det normala är inte alltid intolerant eller skadligt. Avvikelse från normer, fastän det inte är acceptabelt, kan leda till att det uppstår nya idéer eller nya samhällsliga metoder, m a o kan avvikelser också vara bra ur samhällssynvinkel. (Laitinen & Aromaa 2005 s.18)

Det som är accepterat i vissa subkulturer och är enligt med deras normer kan vara mot de offentliga samhällens normer. Samhällslig gemensam verksamhet är bestämd enligt samhällets normer. Med rättsnormer bestämmer man vad som till slut är accepterat och vad som är förbjuden verksamhet. Paradoxalt skaffar sådana gemensamma samhällsliga

bestämmelser bara mera avvikande beteende. Ju mera man har gränser desto lättare bryter man mot dem. Enligt kriminologin och rättssociologin kan man begränsa avvikelse som avvikelse från institutionens normer eller avvikelse från sociala normer. Då man undersöker sociologisk avvikelse är dess ändamål den enskilda individen och hans funktioner. (Laitinen&Aromaa 2005 s.18)

Vad som bestämmer om en individ ska bli socialt avvikande i samhället är faktorer dels hos individen själv och dels hos det samhälle och de grupper där han lever och de värderingar som råder där. Samhället reagerar på avvikande beteende med avståndstagande och olika bestraffningar, sanktioner. Dessa reaktioner från omgivningen leder ofta till att en persons avvikelse förstärks, vilket i sin tur leder till att han möter ytterligare avståndstaganden. Man kan säga att en social utstötningsprocess tar form. (Ekbom m.fl. 2002 s.13-14)

När man diskuterar om kriminalitet diskuterar man ganska ofta i samma sammanhang om avvikande beteende. Man kan anse kriminellt beteende som en form av avvikande beteende. För avvikande beteende är motsatsen normalt beteende. Det är svårt att säga vad som är normalt. Man kan fråga sig om det alltid i vårt samhälle finns samförstånd om vad som är normalt. Är alla av samma åsikt i samhället om vad man borde förbjuda och vad man borde acceptera? (Laine 2007 s.16)

Offentlig diskussion och lagstiftning tar mest fast på sådana gruppers beteende vilka har de allra minsta möjligheterna att inverka på normernas innehåll. Ungdomarnas kriminalitet, drogmissbruk och alkoholmissbruk oroar ofta på så sätt att man anser att ungdomarnas beteende förutspår framtidens samhälle. En person som blir stämplad som avvikande har oftast sämre rättigheter i samhället.(Sulkunen 1994 s.108)

3.4 Om medborgarskap och socialisering i samhället (enligt Kurki och Nivala)

Med medborgarskap anser man individens medlemskap i en politisk gemenskap. Medlemskapets krav och innehåll har varierat och gemenskapens (samhällets) sätt att vara har varierat och politiken i gemenskapen har förändrats. Alltid då man definierar med-

borgarskap har man undersökt individen och hans relation i gemenskapen. (Kurki&Nivala 2006 s.15)

I boken *Hyvä ihminen ja kunnon kanslainen* tar man fram några synsätt på medborgarskap. Ur medborgarfostrans synvinkel har man undersökt att när människan föds är hon inte ännu medborgare utan hon utvecklas och fostras till medborgare. Man gör individen alltså färdig för livet och färdig för att fungera i en politisk gemenskap. Enligt detta synsätt borde man hos individen utveckla några egenskaper och färdigheter så att han blir medborgare. Fostran gör en individ till en medborgare och gemenskapens intresse är att definiera de målsättningar som behövs för att en individ kan bli medborgare i samhället. Med medborgarfostran vill man hos individer utveckla sådana egenskaper som är önskvärda för samhället, egenskaper som upprätthåller samhällets balans eller för samhällets utveckling framåt. I boken *Hyvä ihminen ja kunnon kanslainen* vill man också synliggöra den aspekten att man inte kan fostras till medborgare, m a o att individualitet och medborgarskap inte kan vara två skilda saker. En människa är alltid en individ och en medborgare. Man fostrar inte individer till medborgare utan fostrans målsättning borde vara att stöda individens utveckling både som individ och medborgare, men med fostran kan man utveckla individers färdigheter att fungera som medborgare, alltså att man m a o kan fostra individen att leva livet med särskild relation till gemenskapen. Utvecklingen som individ är samtidigt utveckling som medborgare och när en individ fungerar i ett politiskt sammanhang fungerar han inte där endast som medborgare utan hans individualitet/personlighet är också närvarande i verksamheten. (Kurki&Nivala 2006 s.27-28)

Socialisation är den process som berättar om individens utveckling till en medborgare i samhället. Socialisation anses vara den process där man inkluderar värden, normer, kultur och tänkesätt. Nya generationer socialiseras i det färdiga samhällssystemet, vilket garanterar det att samhället bevaras och hålls i balans. Socialisation kan förstås som en deterministisk händelse där en passiv medlem växer i samhället som en följd av ytterliga sociala krafter. De olika fostringsinstitutionernas uppgift är att integrera individer i samhället så att de accepterar det sociala systemet och den sociala ordningen, och att de med sin verksamhet bevarar den sociala ordningen. Gemenskapen behöver individer som vänjer sig och är passiva. Medborgaren måste socialiseras med de styrande tänkesätten och medborgaren måste inkludera sina rättigheter och skyldigheter för att samhället skall kunna fungera utan problem. Nuförtiden grundar sig socialisationsteorierna

på växelverkan mellan individerna. Människan är inte det passiva objektet för socialisationen utan en fungerande och tänkande varelse som också känner och upplever saker. Socialisationen anses ha två dimensioner, socialisationen med den sociala världen omkring sig och individualiseringen, alltså att man skiljer sig från andra och att man känner sig som en individuell varelse. (Nivala&Kurki 2006 s.55)

Primärsocialisering börjar med växelverkan i den tidiga barndomen, då jaget och den personliga identiteten utvecklas och man får en uppfattning om normerna i närmiljön. Sekundärsocialisering börjar med växelverkan mellan olika livsområden, då närmiljön utbreder sig till sociala institutioner. Det samhällsliga medlemskapet utvecklas i den sekundära socialiseringen. I den sekundära socialiseringen blir man färdig att fungera i samhället bl a med att skaffa utbildning och man lär sig att använda de formella rättigheterna som man har som medborgare. (Kurki&Nivala 2006 s.56-57)

4 TIDIGARE FORSKNING

Jag har sökt artiklar (som jag använt mest i kapitlet tidigare forskning) på biblioteket. Jag fann flera artiklar, av vilka jag valde de artiklar som jag ansåg att bäst svara på mina frågeställningar. Jag använde också nätet, speciellt Google scholar för att komma fram till nyttigt material. Jag använde sökordet *nuorisoriikollisuus* eller det svenska ordet *ungdomsbrottslighet*. Det andra sökordet var *syryjäytyminen ja nuoret*. Under de sökorden fann jag olika publikationer och tidsskrifter som jag kunde låna på biblioteket. Jag använde också Nelliportralen och databasen ARTO men de gav inte så bra resultat.

Jag lånade på biblioteket böcker som jag under åren blivit bekant med i studierna på Arcada och som jag visste att kunde ge mig sådan information som svarar på mina frågeställningar. Jag fann några nya intressanta böcker som t ex *Nuorisokasvatuksen teoriaperusteita ja puheenvuoroja* skriven av Elina Nivala och Mikko Saastamoinen genom att söka med olika sökord från Helsingfors stads biblioteks egna sidor (www.helmet.fi). Jag lånade också material på Arcadas bibliotek och tips för bra material fick jag också av andra studenter. Mest har jag använt finskspråkigt och svenskspråkigt material.

Ungdomen kan vara ett äventyr eller den kan vara hård och smärtsam och ungdomarnas verksamhet har inget målsättning. Men ungdomen är absolut inte likadan för alla. Hurudan ungdomen är beror på flera olika saker, bl a föräldrarna, vännerna, omgivningen där ungdomen lever, hobbyerna och på hurudana möjligheter unga har att påverka. Hurudana grupper ungdomar befinner sig i beror mycket på vad de har som hobbyer och/eller vad de är intresserade av och/eller hurudan livssituation ungdomarna har för tillfället. Oftast bildar ungdomarna sina grupper enligt likadana utgångspunkter som t ex bostadsområde och socialklass. Alternativ och möjligheter som för en ungdom kan vara självklara kan för en annan ungdom vara helt uteslutna alternativ och möjligheter. Familj, vänner och skolgång är inte endast de som bildar ungdomen utan det ungdomen gör under fritiden har också stor betydelse. (Leppälahti 2010 s.1-2)

I artikeln *Laaientunut nykyisyys: Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa*, skriven av Marjaana Kojo, undersöker man ungdomarnas arbetslöshet. Man diskuterar i artikeln hur ungdomarnas uppfattningar om framtiden styr deras nutidsbeteende, hurudana beslut de gör och vad de väljer att ha för verksamhet. Framtiden skapas enligt de val de gör och enligt hur de fungerar i ungdomen. Att sätta fokus på framtiden skulle vara speciellt viktigt i ungdomen. I ungdomen gör man val bl a i vad man vill utbilda sig till, vad man vill arbeta med och om man vill ha familj. De beslut man gör har betydelse för framtiden. Ungdomen och framtiden är i den sen moderna tiden mycket mera problematisk än tidigare. Ungdomarna måste redan i ett mycket tidigt skede göra val som berör deras framtid. Å andra sidan är framtiden väldigt svår att förutse och planera, för att framtiden förändrar sig i snabb takt. Speciellt svårt att få arbete har de ungdomar som har sämre status i samhället. Kojo tar i sin artikel fram hur framtiden är en följd av de val man gör i nutiden. Ett problem hos ungdomar är också att det är svårt att hitta stöd och orsaker i det förflutna för att göra beslut och val för framtiden. (Kojo 2010 s.23-27)

Ledaren "*Ken ei työtä tee...*" i publikationen *Työ ja aikuistuminen*, som har publicerats av *Nuorisotutkimus*, undersöker man ungdomarnas arbetslöshet och problematiken i den. Man tar i artikeln fram frågan om man kan bli vuxen utan arbete. Är självständigt skaffad livsföring och att man självständigt kan ta hand om sin ekonomi förutsättningar för att en människa att bli vuxen och att samhället accepterar henne som vuxen? I alla fall gör samhällssystemet allt för att individen skaffar sig en utbildning och efter det ar-

bete. Man skall inte ha något mellanår eller någon mellantid då man inte gör något eller lever på samhällets bekostnad. Man är speciellt bekymrad över de ungdomar som har fallit bort ur systemet, ur systemet där man skaffar utbildning och arbete. Den finländska utbildningsinstitutionen gör allt för att ungdomarna skulle förstå arbetets och utbildningens betydelse för människovärdet. (Lähteenmaa 2007 s.1-2)

I artikeln *Peruskoulusta elämäntouluun*, skriven av Ilpo Kuronen, anser han att individer som i samhället är i sämre situation eller som kan anses ha sämre status än majoriteten, har det väldigt svårt ställt i samhället där man har stora krav om effektivitet, där man måste vara snabb i studerandet och där man måste ha lång arbetskarriär. Om kraven är så stora, hur kan en ungdom utvecklas mentalt? Ungdomar som utesluts ur arbetslivet och utbildning är allt flera och de är i verklig fara att bli utslagna ur samhället. Fastän många av de ungdomar som löper risk att bli utslagna skulle vilja ha arbete är det svårt för att de har svårigheter att ha kontroll över sitt liv. Att diskutera om utslagning har blivit vardagligt, anser Kuronen i sin artikel. Kuronen anser att de liv ungdomar lever utanför arbete och utbildning med alla felaktiga val och villospår borde man se som kraftkällor och ett skede då de utvecklar sig som individer. Alla motgångar och obehagliga saker de upplevt kan vara betydelsefyllda inlärningserfarenheter och kan med tiden bli kraftkällor för livet för de unga. Fastän de ungas liv innebär balansering och de måste klara sig emotionellt är det den viktigaste kraftkällan i hur de bemöter motgångar. Kuronen anser att individer har svårt att uppleva känslan av kontinuerlighet. Istället har det uppkommit avbrott, misslyckanden och risker att tappa bort sig på livsspåren. Man måste ständigt arbeta för sin identitet och identiteten måste vara flexibel. Man har inte färdiga svar på frågan vem man är och vad man vill. Man måste utveckla sina kunskaper för att lära sig att leva med de vardagliga ambivalenserna och osäkerheterna. (Kuronen 2001 s.36-37)

Enligt Kuronen kan man inte förklara varför en individ fungerar på ett visst sätt utan att man analyserar också samhällets tillstånd. Man kan inte isolera från samhället t ex utslagningsfenomen, eller hat som många har mot att gå i skolan. I ett marknadssamhälle med hårda värden och där näringsliv har stor roll tränger tävlandet i effektivitet och förmåga in i skolan där barnen och ungdomar utvecklar *jaget* och där individerna indelas i motsatta grupper. En del är framgångsrika och en del förlorar och drar sig undan (marginaliseras). (Kuronen s.37)

Att delta i utbildning och att bli utslagen är väldigt nära varandra. I Finland har man väldigt stark tro på utbildningen fast många anser att det är tråkigt att gå i skolan. Fast utbildningen integrerar individerna i samhället, är det i sig en miljö med risker där polarisering sker och där man kan hamna i marginalen (marginaliseras). Barn och unga blir valda redan i skolan till olika ”utvecklingsspår”. (Kuronen s.37-38)

I artikeln *Peruskoulusta elämäkouluun* tar man ännu fram vad som är allmänna riskfaktorer för ungdomar och riskfaktorer för att de blir utslagna. Man anser att de allmännaste problemen är problemen i skolan. Man lämnar grundskolan oavklarad, man har ingen utbildning efter grundskolan eller man får inget arbete. Kriminalitet, droger och gängbildning kan komma med i bilden. I den undersökningen Kuronen gjorde var ovannämnda risker för utslagning närvarande i ungdomarnas liv och är orsaker till att de t ex är utan arbete eller till att de mår dåligt mentalt. (Kuronen s.39)

Man anser också i artikeln att det att bli vuxen också är väldigt svårt. Det är nuförtiden allt svårare att uppnå den s k statusen som vuxen. Man anser att vuxen är man då man uppnått utbildning, arbete, bostad och parförhållande. Detta s k vuxenlivet är svårt att uppnå speciellt om man blir t ex utan utbildning eller arbete (Kuronen s.39-40)

Kuronen tar i sin artikel fram hur de som är framgångsrika i skolan klarar sig också i andra situationer, men att de som har sämre utgångspunkter också borde få känna trygghet och jämlikhet. (Kuronen s.38)

I det finländska samhället ger man respekt åt arbete och man anser att arbete gör att en människa är vuxen. Arbetslöshet påverkar ungdomar att bli självständiga och att bli vuxna. Som tidigare nämnts anser man i Finland att endast de är värdefulla som är med i arbetslivet. För en ungdom som är arbetslös inverkar detta på hans väg att bli vuxen. Påverkningarna är psykologiska, sociala och samhälleliga. Psykologiska påverkningar inverkar på självkänslan, sociala påverkningar inverkar på människorelationerna och samhälleliga påverkningar inverkar på integreringen i samhällssystemet. Att vara arbetslös är inte endast ett individuellt problem utan också ett samhälleligt och politiskt problem. Arbetslösheten påverkar ungdomar på olika sätt bl a hur de använder sin tid och vilken status de har. Arbetslöshet vållar problem hos unga att bli självständiga. Det är en väsentlig del att integrera sig i samhället i ungdomen. Då man undersökt bl a krimi-

nella ungdomar har man ansett att ungdomar som inte har något arbete mera sannolikt handlar kriminellt. (Helve 2002 s.60-61)

I artikeln *Nuorten myyttinen ongelmallisuus* skriven av Anneli Pohjola, tar hon upp marginaliseringen av ungdomar och problematiken i det och hur negativt förhållningssätt man har mot ungdomar och unga vuxna om de anses vara "utslagna ungdomar". Hon anser att en utslagen ungdom beskriver man ofta som en avvikande person som inte passar in i samhällets normer och då är olik andra människor. En utslagen individ anser man inte vara en aktiv och frivillig aktör utan man anser att han döljer sig i en passiv roll eller att han på flit riktar sin aktivitet mot "fel normer". Därför anser man att man på nytt måste socialisera de utslagna och aktivera dem på nytt. Förhållningssättet mot de utslagna ungdomarna är misstroende. Pohjola anser också att i samhällets uppbyggnad finns misstro mot utslagna individer, vilket definierar redan en del ungdomar som oönskade medborgare. Pohjola har fört fram dessa tankar efter att ha intervjuat unga vuxna som är klienter för utkomststöd. Hon anser att utslagning (eng. exclusion, fin. syrjäytyminen) är maktens begrepp. Utslagning händer som en följd av samhällelig makt. Makten klär av den utslagna den aktiva medborgarens roll, som man sedan måste stöda med olika aktiverande alternativ. Samhälleligt medborgarskap blir för en utslagen individ något som präglas genom den offentliga administrationen. (Pohjola 2001 s.187-189)

För unga vuxna är det aktuellt att socialiseras i samhället som ansvarfulla medlemmar och medlemmar som för vårt samhälle vidare. Därför är bekräftande av etiken i medborgarskapet väldigt viktigt. Pohjola anser att i samhället tänker man ofta att ungdomarna inte bär ansvar, man anser att ungdomarna inte är pålitliga och ansvarfulla medborgare. De makthavande representerar en tendens att gynna en viss sorts livsform och om man avviker från den livsformen anser man det negativt. Som negativt levnadssätt anses vara svårigheter i skolan, sjukdom, arbetslöshet, ekonomiska problem och avvikande beteende. Man anser att de som är utslagna på något sätt är avvikande. Man tror lätt att man vet hurudan den utslagna individen är om man hör ordet utslagen och får lite tilläggsinformation om individen. Den unga förlorar individualitet bakom begreppet utslagen, fast han har också sina kraftkällor, fasta punkter, människorelationer och vardagliga verksamheter. Livet för en utslagen individ är också hårt och krävande. (Pohjola s.189-190)

Om den frivilliga aktiviteten och nyfikenheten inte riktar sig mot utbildning och arbetslivet anser man att den unga är passiv och en ofullständig individ. Samtidigt glömmar man bort vilka de samhälleliga realiteterna för ungdomar är. Man glömmar vilka villkoren för ungdomarna att placeras in i samhället är och hur bra en ungdom kan nå de villkor och vad deras frihet att välja är. I Pohjolas artikel diskuterar man också om samhällets snabba förändringar och hur de tidigare modellerna kanske inte mera gäller och hur nya modeller inte har uppkommit i stället. (Pohjola s.191)

Pohjola tar i sin artikel fram fördomar och åsikter som hon stött på när hon gjorde och diskuterade om sin undersökning med andra människor. Många ansåg att unga vuxna utan arbete t ex är en grupp individer utan framtid. Man anser automatiskt att arbetslösa är en grupp som är lös från arbetssamhället. Ett samhälle med stark arbetsmoral ser arbetslösa unga vuxna som individer utan centrala värderingar och är inte "hela" individer. I Pohjolas undersökning ansåg unga vuxna arbete som något som ger innehåll i livet och något som ger människovärde åt dem och förbättrar deras sociala ställning. Arbete skulle också vara en grund för deras pålitlighet. (Pohjola s.192)

I sin artikel tar Pohjola fram hur också växelverkan och sociala relationer fungerar som källor till solidaritet och källor till ångest. En del av de sociala stödnätverken kan vara de som åstadkommer problem. Familjen kan t ex vara det bästa och det sämsta stödet. Vännerna kan också locka en att göra något som man sedan efteråt ångrar. Pohjola anser att marginaliserade individer kan ha väldigt starka kraftkällor och kan ha ett helt olikt synsätt på livet än majoriteten. De olika erfarenheterna hos de marginaliserade individerna kan vara ett väldigt bra kapital för individen själv. Som grund för det sociala kapitalet har man ansett pålitligheten vara. Pålitlighet är grund för social verksamhet och grund för sociala nätverk. (Pohjola s.196)

I artikeln *Kuka meistä onkaan syrjäytynyt?*, skriven av Tero Järvinen och Markku Jahnukainen, diskuterar man utslagning och hur man definierar en utslagen individ. Utslagning är inte ett önskat fenomen, människor delas i människor som är bättre behandlade och människor som är sämre behandlade. Till utslagning kopplas ofta också fattigdom och orsaker som leder till fattigdom. Fattigdom finns på grund av människors ekonomiska ojämlikhet. Man anser att utslagning då är brist på pengar och fattiga individer kan inte delta i samhällig verksamhet så som man i samhället har förväntat. Utslagningsfenome-

net närmar man sig via människor som man anser att har det dåligt ställt som t ex långtidsarbetslösa eller alkoholister. Man kan också närma sig utslagna som en grupp individer som inte kunnat anpassa sig socialt i samhället. Då en individ inte kunnat anpassa sig socialt kan man undersöka orsaker hos honom själv, i hans egen verksamhet och i hans kultur och i levnadsmiljön. Man kan undersöka utslagning som något samhälle förorsakar eller något som individen förorsakar åt sig själv. (Järvinen&Jahnukainen 2001 s.128)

När man undersöker utslagning på individnivå hänvisar man ofta till enstaka individers sociala problem och till hur de sociala problemen blir fler efter ett enskilt socialt problem. I samma sammanhang kan diskuteras multiproblematik eller diskuteras om individer som har det sämre ställt. Utslagning kan ske inom olika delområden: utslagning sker inom produktionen (lönearbete), utslagning inom sociala förhållanden (familj, vänner osv.) och inom makten (politiken). Ju fler livsområden man är utslagen från desto mer utslagen anses man vara. Det är fråga om begränsningar som minskar individens delaktighet i samhället och samtidigt som delaktigheten minskar blir individens band till samhället sämre. (Järvinen&Jahnukainen 2001 s.129)

Man anser att lönearbete, familj och utbildning är viktiga gemenskaper för individen. Samtidigt är de också viktiga band mellan individen och samhället. I detta fall kan man anse att största risken att bli utslagen löper de individer som inte har arbete, utbildning eller familj och inte pengar för att utbilda sig. (Järvinen&Jahnukainen s.129)

Man kan diskutera utslagning också ur en teoretisk synvinkel då man anser att utslagning är en process. Man har gjort teori om att utslagning skulle ske enligt en viss modell. Att bli utslagen skulle ske efter en viss process. Som utgångspunkt i processen har man livscykeln, där utslagning kan anses vara något som följer efter att man haft det dåligt ställt i vissa livssituationer eller på livsområden. Processen för att bli utslagen börjar redan i barndomen, då barnet inkluderar grundfärdigheter (attityder, värderingar och modeller hur det borde fungera). Skolan är en miljö i barndomen som kan förutspå om individer hamnar i en cirkel av misslyckanden. Hemförhållandena i barndomen, speciellt om de anses vara dåliga, kan förutspå utslagning. Misslyckandet i grundskolan leder ofta till att man också blir utan yrkesutbildning, vilket igen leder till att man har dålig ställning på arbetsmarknaden. Arbetslöshet igen betyder på individnivån ekono-

miska problem, vilket förorsakar att man är beroende av välfärdssamhället. Långtidsarbetslöshet har ansetts ha samband med kriminalitet och missbrukarproblem. Den sista nivån i processen är utslagning och till det kopplas ofta olika problem i livskontrollen, ofta också olika sjukdomar och missbrukarproblem. Samtidigt med kriminalitet kan det leda till institutionell uteslutning som t ex vårdanstalter eller fängelse. I sådana fall har individen i hög grad brutit sina band med samhället. (Järvinen&Jahnukainen s.134)

Man påstår att utslagningsprocessen uppfylls lättare hos dem som har få skyddsfaktorer och som har det svårt eller inte kan använda sina skyddsresurser. Då är risken att bli utslagen stor. Man anser ändå att på alla nivåer i processen är det möjligt att stoppa utslagningsprocessen. Individer som får tillräckligt socialt stöd har det möjligt att undvika utslagning. (Järvinen&Jahnukainen s.136)

5 METOD

Som metod kommer jag att använda en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden är flexibel och med den metoden kan man utveckla ny kunskap (Jacobsen 2007), vilket jag vill komma fram till i min undersökning. Jag skall samla in data genom att göra intervjuer. I boken *Förståelse, beskrivning och förklaring*, skriven av Jacobsen, diskuterar man den öppna intervjun. Den intervjumetoden liknar det intervjusätt jag kommer att använda. I boken nämner man att man samtalar om ett tema, vilket i mitt fall kommer att vara frågor och diskussion om ungdomsbrottslighet och dess inverkan på vuxenlivet. I boken *Tutkimushaastattelu*, skriven av Hirsjärvi&Hurme (2008), skriver man om en intervjumetod som man kallar temaintervju. Temaintervjun liknar mest en halvstrukturerad intervjumetod. I en temaintervju inriktar man intervjun på vissa teman, teman som man vet att den intervjuade har upplevt och kring vilka man vill ha diskussion. (Hirsjärvi&Hurme 2008 s.47) Temaintervjun, eller den halvstrukturerade intervjun, är en mellanform mellan frågeformulär och en öppen intervju. Temaintervjun passar bra då ämnen man undersöker är eller kan vara känsliga. (Hirsjärvi&Hurme 2000 s.48)

Jag kommer att intervjua tre personer, som har kriminell bakgrund, speciellt i ungdomsåren. De som blir intervjuade är nu unga vuxna. Jag ger temana för intervjun (se bilaga

1) på förhand till de intervjuade så de vet vad intervjun handlar om och vilka teman jag kommer att ta fram och fråga om.

I boken *Förståelse, beskrivning och förklaring* av Jacobsen har man tre skäl till att en öppen intervju är lämplig. Den öppna intervjun är bra att göra då det finns relativt få enheter att undersöka. Här anser jag att mina enheter är de personer jag kommer att intervjua. Genomförandet av intervju tar tid (Jacobsen 2007) och det är en orsak till att jag intervjuar så få personer. Dessutom ger öppna intervjuer i regel stora datamängder i form av omfattande anteckningar eller ljudupptagningar. Detta är också en orsak till att det är bra att begränsa de intervjuades mängd. (Jacobsen 2007 s.92-93)

En öppen intervju är också bra att göra då man är intresserad av att höra vad människor säger. Personliga intervjuer skapar individualisering. Genom den öppna intervjun med en individ får man den enskilda individens inställningar och åsikter. Den öppna intervjun passar bra också då man är intresserad av hur människor tolkar och förstår ett visst fenomen (Jacobsen 2007 s.93) För mig är det viktigt att få den enskilda individens upplevelser av fenomenet jag undersöker. Jag vill få enskilda individers röst hörd och därför anser jag att intervju är den bästa datainsamlingsmetoden för mig. Jag använder ändå mera den halvstrukturerade intervjumetoden eller temaintervjun för att jag vill att diskussionen ändå hålls kring vissa teman som jag är intresserad av i min undersökning och jag har vissa frågeställningar som jag vill ha svar på och därför måste man kanske med hjälp av teman lite styra diskussionen åt önskat håll.

Jag har valt tre personer som skall intervjuas. Jag har fått kontakt med intervjupersonerna genom bekantas bekanta. Jag känner inte själv dem som skall bli intervjuade och respondenterna är okända för mig. Jag ansåg att det är det bäst och enklaste att få intervjua personen ur bekantskapskretsen än att försöka få respondenter via byråer, anstalter eller andra offentliga vägar.

Intervjuerna genomfördes på offentliga ställen i bibliotek och offentliga parker. De intervjuade svarade då jag frågade om de kan bli intervjuade att de kan ställa upp i intervjun men att de var osäkra om de hade något att säga eller hade de något bra att säga.

I den kvalitativa metoden försöker forskaren styra den information som samlas in så lite som möjligt. Han skall låta den som talar uttrycka sig så fritt som möjligt. Eventuell

strukturering av information sker först under analysarbetet, alltså efter att data samlats in. Man anser inom forskningsmetodiken att insamlandet av kvalitativ data är ett induktivt förhållningssätt till datainsamling och det innebär att forskaren styr intervjun så lite som möjligt och försöker skapa information på ett så öppet sätt som möjligt. (Jacobsen 2007 s.48-49)

En undersökning ska vara en metod för att samla in empiri. Oberoende av hurdan empiri man skaffar skall den enligt Jacobsen (2007) uppfylla två krav: 1. Empiri skall vara giltig och relevant och 2. Empiri ska vara pålitlig och trovärdig. Data som man samlar in måste vara pålitlig och trovärdig. Undersökningen måste vara pålitlig. Detta kallar man reliabilitet. (Jacobsen 2007 s.12)

5.1 Etiska aspekter

Grunden för informerat samtycke är att respondenterna deltar i intervjun (undersökningen) frivilligt och att respondenterna är medvetna om alla risker och möjligheter som undersökningen innebär. Detta krav delas i fyra huvudkomponenter: 1. Kompetens, respondenten måste ha förmågan att själv bestämma om han deltar i undersökningen. 2. Frivillighet, respondenten får själv välja om han vill delta i undersökningen, det får inte ske någon press eller ingen annan får inverka på respondentens deltagande i undersökningen. 3. Fullständig information, respondenten måste få fullständig information om undersökningens syfte och hur man använder data man fått i undersökningen. 4. Förståelse, de som deltar i undersökningen måste också ha förstått informationen man berättat för dem. (Jacobsen 2007 s 22-23)

För att nå bra kvalitet i intervjuerna planerar jag temana i förväg och gör några ”öppningsfrågor” så att man får igång intervjun och diskussionen. Jag ger temana före intervjun börjar till respondenterna så att de får fundera på vad de vill säga i intervjun (se bilaga 1). Jag kommer också att använda bandspelare om informanten ger sitt tillstånd att jag får banda intervjun. Jag informerar naturligtvis om den etiska sidan om att jag har bandspelare och att materialet från intervjun är konfidentiellt m a o allt vad informanten säger är och förblir konfidentiellt, ingen annan kommer att få höra intervjun och banden kommer att bli sparade i låsta utrymmen. Jag förstör allt material efter att examensar-

betet är färdigt och godkänt. Ingen kommer att känna igen den intervjuade i den färdiga texten och inga riktiga namn kommer att användas. Informanten får vara anonym och i intervjun är det frivilligt att delta (se bilaga 2 och 3).

5.2 Innehållsanalys

Efter intervjun kommer jag att lyssna på banden och göra en innehållsanalys av materialet. Jag skriver rent materialet och grupperar materialet i olika grupper som har samma tema. Min metod är en temaintervju och då har jag temana färdigt före jag börjar med intervjuerna. Jag kommer i analysfasen att använda de teman jag har gjort klart och jag grupperar materialet enligt de teman som jag använt i intervjun och enligt samma teman gör jag också analysen. När jag grupperat materialet en gång i större helheter, kommer jag att efter det gruppera materialet på nytt i exaktare och mera specifika grupper som jag ansett att passar ihop och berättar om samma sak, m a o börjar jag analysera vad som har kommit fram i intervjun och vad jag anser att resultaten blir.

Det är önskvärt att börja materialets bearbetning och analys så fort det är möjligt efter att jag samlat in materialet. Innehållsanalys använder man bl a då undersökningen ger stora mängder data. Innehållsanalys kan vara kvalitativ eller kvantitativ, i båda fallen styr analysen de centrala begreppen och hypotesen man gjort redan i planeringsfasen av undersökningen. I innehållsanalysen kan ett tema eller flera teman styra analysen, alltså med andra ord kan man undersöka hur många gånger något tema kommer fram i intervjumaterialet och i vilket sammanhang. Man kan analysera materialet t ex så att man ser om man säger något på positivt eller negativt sätt. (Jacobsen 2007 s.139-144)

Man brukar bekanta sig med materialet, man ordnar det och sedan grupperar man det eller sätter det m a o i olika klasser. Klassificeringen av materialet, analys och tolkning är tre delprocesser som hänger ihop med varandra men har ändå olika uppgifter i analysfasen.(Ruusuvaori, Nikander& Hyvärinen 2010 s.11)

För kvalitativ analys är det typiskt att materialet man fått och forskningsfrågorna är i tät växelverkan med varandra. Materialet ger sällan direkta svar på forskningsfrågorna, man behöver analytiska frågor som oftast formar sig och utvecklar sig när man bekantar

sig med materialet. Det är bra att ställa sina analytiska frågor så öppna som möjligt då man bekantar sig med materialet. En gruppering av materialet betyder att man sätter materialet i olika grupper, t ex i grupper med samma teman. Man ordnar materialet och av intervjuerna gör man kategorier, i vilka man sätter det material som svarar på eller berättar om samma tema (Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010 s13,16) Kategorier är det instrument man behöver för att kunna säga om några typer av data liknar varandra, behandlar samma fenomen eller tema eller att några typer av data skiljer sig från varandra, belyser olika fenomen och teman. Med hjälp av kategorisering kan man lättare jämföra de olika intervjuerna och jämföra materialet man fått i intervjuerna. (Jacobsen 2007 s.139-140)

6 RESULTAT

I detta kapitel kommer jag att presentera de resultat som jag fått i mina temaintervjuer, alltså i den undersökning som jag gjorde.

Alla de tre personer jag intervjuade har i tonåren betett sig brottsligt och blivit fast för det. Två av de intervjuade har blivit fast och fått anmärkning i straffregistret och böter. Kreditvärdigheten har gått förlorad för två av respondenterna. En av de intervjuade har aldrig fått anmärkning i straffregistret eller i sina kredituppgifter. Jag använder finge-rade namn för att skydda respondenternas identitet.

6.1 Ungdomskriminalitet

Intervjuerna började med diskussion om ungdomskriminalitet. De första frågorna var kring teman om kriminalitet under 18 år. Alla började med att berätta vad de hade gjort för brott fastän man inte direkt frågade det. Diskussionen var kring teman om personerna ansåg att det fanns någon orsak till att de handlade kriminellt då de var unga och om de kunde påstå att brottslighet hade varit något slag av symptom på något, t ex ångest i ungdomen. Alla de tre intervjuade hade gjort typiska ungdomsbrott, som t ex stulit to-

bak, alkohol eller godis i butiken när de var under 18 år. Alla hade blivit fast och gjort första brotten när de var 14 år. Ingen förklarande orsak till att de gjorde brott fanns.

Kiia: "... ei mulla mun mielestä ollut mitää syytä...hetken mielijohteesta teki mitä sat-tu.."

Kia: "Jag hade egentligen ingen orsak...av stundens ingivelse gjorde man va som helst" (min översättning)

Ville: "Kaikki kiva on kieleTTY, ei me koskaa ajateltu että se olis mitää vakavaa. Jos va-rastin kaupasta karkkia en varastanut siksi että mun ois tehnyt mieli karkkia vaan se fiilis varastamisesta... ainakin mun kohalla se fiilis. "

Ville: "Allt roligt är förbjudet, aldrig tänkte vi på att det skulle vara något allvarligt. Om jag snatta godis i butiken gjorde jag det inte för att jag ville ha godis utan det var känslan jag fick av att stjäla..i alla fall i min situation var det fråga om känslan" (min översättning)

Otto: "Mä varastin nuorena koska oli niin paljon kaikkea mitä halusi....kaupassa oli vaan niin paljon kaikkea esillä..."

Otto: "Jag snatta för att det fanns så mycket av allt man ville ha...i butiken fanns så mycket av allt framme..." (min översättning)

I intervjun diskuterade man mycket också kring hur de upplevde sin ungdom och om upplevelserna hade någonting att göra med deras brottslighet. I intervjun diskuterades hur respondenterna upplevde sin närmiljö. Respondenterna fick fritt beskriva sin närmiljö och hurdan deras ungdom var. Respondenterna berättade också hur de kom ihåg sin ungdom.

Ville: "Kun jengissä pyörittiin ni tehtii aika paljo...kaveri porukassa oli minua van-hempia tyyppejä...Kuvailisin nuoruusaikaa että hölmöiltiin aika paljo verrattuna mui-hin samanikäsi. Nuoree ikää nähden olin kokenut tosi paljo kaikkee...nuoruus oli kyl kaikista parasta aika. Nuoruus oli todellakin onnellista ja huoletonta aikaa....minulla ei ollut perheen kanssa mitää ongelmii...hyvästäkin perheestä voi tulla täysiä idiootte-ja..mun moni ystäväkii oli täysin hyvistä perheistä...siellä alueella missä asu oli sellaset piirit ja samassa talossakii asu sellast porukkaa. Tottakai ympäristö vaikuttaa, munkii nuoruudessa samassa talossa asu niin paljo sellasta porukkaa jotka teki kaikenlaista kun oli itte ihan lapsi...mutta jos sinussa itessä ei oo sellasta mikä tekee taipumusta

hölmöilemää nii ei se ympäristö yksinää vaikuta. Vaikka olisin kasvanut erilaisessa ympäristössä ns kunnolisessa ympäristössä olisin kyllä ollut ihan samanlainen...en usko että ympäristöllä on niin suurta vaikutusta. Mun oma persoonallisuus on tehnyt musta sellasen ku oon. Mä oon syntynyt sellaseks että en oo sopinu minkäänlaisee yhteiskunnaliseen muottiin ja kun lähiympäristö oli täynnä sellasii kenekaa oli helpompi olla...sitä hakeutuu tietynlaisee seuraa. En oo ollu mitenkää ahdistunut, se ei liittynyt nuoruuteenii milläätavalla.”

Ville: ”När man rörde sig i gäng så gjorde vi ganska mycket... i vänskapskretsen fanns ganska många äldre än jag... Jag skulle beskriva ungdomstiden så att vi gjorde ganska mycket allt dunt jämfört med andra i samma ålder. Fast jag var så ung hade jag upplevt mycket... ungdomen var nog den bästa tiden. Ungdomen var absolut en lycklig och sorglös tid. Jag hade inte någo problem med familjen... från bra familjer kan det också komma fullständiga idioter... också många av mina vänner var från bra familjer... i det området där jag bodde fanns sådana kretsar också i samma hus bodde sådant folk som gjorde allt möjligt då jag ännu var barn... men om du själv inte har sådant i dig som gör dig benägen att göra dumheter så är det inte endast omgivningen som påverkar. Fast jag skulle ha vuxit upp i en olik omgivning i en s k ordentlig omgivning skulle jag nog ha varit helt likadan... jag tror att omgivningen inte har så stor betydelse. Min egen personlighet har gjort av mig sådan som jag är. Jag är född sådan att jag inte har passat i någon samhällelig modell och när närmiljön var full med sådana som det var lättare att vara tillsammans med... då söker man sig till en viss typs sällskap. Jag var inte på något sätt ångestfull, ångest hade inget att göra med min ungdom.” (min översättning)

Kiia: ”Pyörin vanhempien ja niin sanotusti huonompien tyyppien kanssa... ne teki aika paljon kaikkee... Lähiympäristö ei ollut mikää hyvä jo se vaikutti minuun huonosti mutta myös positiivisesti koska näin miten rikollisuus ja huumeet ja väkivalta vaikutti ihmisen elämää... kokemukset ovat olleet opettavaisia... oon itse hölmöillyt mutta oppinut niistä... nuoruus aika oli onnellista mutta myös ahdistavaa koska monet ei voinnu hyvin... olen oppinut virheistä ja muiden hölmöilyistä ja muiden elämänsä pilaamisesta...”

Kiia: ”Jag hängde med äldre och s k dåliga typer... de gjorde ganska mycket av allt... Näromgivningen var inte så bra och det påverkade mig dåligt men också positivt för att jag såg hur kriminalitet och droger och våld påverkade människors liv...upplevelsena har lärt mig...jag har själv gjort dumheter men jag har lärt mig av dem...ungdomen var ganska lycklig men också ångestfylld för att många mådde dåligt...jag har lärt mig av mina och andras fel och av andras sätt att förstöra sina liv” (min översättning)

Otto:” porukat otti brenkkuu aika paljo molemmat.... Porukat oli silloin just eroamassa....kotona tapeltiin ihan kamalasti, ei kotona kestäny olla...kun siellä hoodeilla

pyöri ni kyllä sitä keksi vaikka mitä. Me muutettii ku olin 15 ja löysin uusii kavereita niittenkaa hölmöiltii...olihan nuorena tosi siistii...oon tyytyväinen nuoruuteeni....”

Otto: ”Båda mina föräldrar drack mycket... mina föräldrar skulle just skilja sig... hemma bråkade man mycket, man kunde inte vara hemma... när man hängde omkring så hittar man nog på va som helst. Vi flytta när jag var 15 år och jag hitta nya vänner med vilka vi gjorde dumheter... i ungdomen var det mycket coolt..jag är nöjd med min ungdom..” (min översättning)

När man frågade Otto om han ansåg att föräldrarnas skilsmässa skulle ha påverkat honom och hans verksamhet då han var ung, ansåg han att det inte hade påverkat honom.

Otto: ”Ei kai...minulla on mennyt todella hyvin myös, sit on vaa asioit jotka on menny huonosti ja sit on jaksaminen loppunu...mut ei mun porukoitten ero sillee vaikuttanu et oisin toimin jotenki toisin jos ne ei ois eron...”

Otto: ”Nej... för mig har det också gått väldigt bra, sen har det funnits saker som har gått dåligt och då har orken tagit slut... men mina föräldrars skilsmässa har inte påverkat mig så att jag skulle ha fungerat annorlunda om de inte skulle ha skilt sig...” (min översättning)

I intervjun var det också diskussion om att de i ungdomen hade förväntningar eller planer för framtiden. Kände man att man skulle ha haft samhälleligt ansvar eller förstod man ens vad samhälleligt ansvar betydde (fin. yhteiskunnallinen vastuu)? Hade respondenterna överhuvudtaget något ansvar då de var unga?

Ville: ”Ei me mistää vastuista ymmärretty... enemmänkin mä olin vastuussa mun porukoille... ei mua lakipykälät rajottanut mitenkää... Mun isä on oikeestaa aina ollut sellainen joka on pelottanu mua...mietin aina enemmänki et miten paljo mun isä suuttu ja mistä suuttuu... olen aina tehnyt oman pääni mukaa... Kyllä mä jossain vaiheessa mietin lähitulevaisuutta ja oli jotain suunnitelmia...”

Ville: ”Inte förstod vi någo om ansvar... närmast var jag ansvarsfull mot mina föräldrar... paragraferna begränsade mig inte på något sätt.. Min pappa har egentligen alltid varit en som har skrämt mig... jag tänkte oftast på hur mycket min pappa kommer att bli arg och vad han kommer att bli arg på... jag har alltid gjort vad jag själv velat... Nog funderade jag i något skede på närframtiden och jag hade någo planer...” (min översättning)

Otto: ”Ei sitä nuorena sellasta miettyny...vastuita ei”

Otto: ”Inte funderade vi något sådant ...ansvar nej.” (min översättning)

Kiia: "Ei ajatellu niin sillee seuraamuksia asioista. Ei ajatellut sillee kun esimerkiksi nyt ajattelee, ei ajatellut mitää vastuit tai seuramuuksii tekemisille.."

Kiia: "Inte tänkte man så mycket på följderna av saker. Man tänkte inte likadant som till exempel nu. Vi tänkte inte på ansvar eller följder av det man gjorde..." (min översättning)

6.2 Ungdomen och skolan

Respondenterna berättade om sin högstadietid och skolgång och om stämpling i skolan och i närmiljön. Respondenterna berättade att de kände sig utslagna när de var unga för att deras beteende kunde anses avvikande från det som ansågs som normalt beteende. Respondenterna kunde inte svara om de upplevde då de var unga (under 18 år) att de skulle ha varit utslagna. I ungdomen är man kanske inte så lätt marginaliserad eller utslagen. Man kan ännu i ungdomen förklara många avvikande saker som t ex brottslighet med att man ännu är ung och man utvecklas och ännu mognar. Stämpling hade nog alla upplevt i ungdomen. Ville hade upplevt problem i skolan och stämpling för att han hade svårt att koncentrera sig i skolan. Ville upplevde utslagning i skolan mest under lektionerna då han inte lärde allt i samma takt som andra elever.

Ville: "Minä koin olevani syrjäytynyt siihen asti kunnes lopetin amiksen. Minä kun en pystynyt keskittymään tai olla paikallani. Meillä oli 5:nnellä luokalla 13 hengen luokka sit ne yhdistettiin toisen luokan kanssa meit oli joku 30 oppilasta.. kaks luokkaa oli yhdessä. Minä en mitenkää pystyny keskittymää...minä olisin kaivannut enemmän huomiota ja opetusta. Kun luokat yhdistettiin tajusin että koulu ei ole todellakaa mun juttu. Minua suututti se kun en oppinut niin nopeasti kun muut...oli luokallani moni muukii selanen...ärsytti kun selitettiin joku asia ja muut vaa kävi tekemään sitä ja mä en pystynyt keskittymää.."

Ville: "Jag upplevde att jag var utslagen ända tills jag slutade yrkesskolan. Jag kunde inte koncentrera mig eller vara på min plats. Då jag gick i 5:e klassen hade vi en 13 persons klass och sen satt man ihop två klasser, vi va någo 30 elever...två klasser va ihop. Jag kunde inte på något sätt koncentrera mig... jag skulle ha velat ha mera uppmärksamhet och undervisning. När man satte klasserna ihop förstod jag att skolan absolut inte är något för mig. Jag var irriterad på grund av att jag inte lärde mig så snabbt som andra... i klassen var många andra i samma situation som jag... det irriterade mig när man förklarade

någon sak och andra bara började göra på det och jag inte kunde koncentrera mig...” (min översättning)

Otto har varit bra i skolan och har inte haft problem med att lära sig saker. Otto har varit speciellt bra i matematik. Otto upplevde problem i skolan (högstadiet) med att han inte orkade med alla ämnen och han hade också ibland svårigheter att koncentrera sig i skolan. Otto var i specialklass. Han klarade ändå högstadiet med 8.8 medeltal.

Kiia berättade om sin högstadietid att hon upplevde den som svår och att hon var väldigt stämplad. Vissa lärare stämplade henne och hon kände sig ofta orättvist behandlad i skolan. Hon kommer ihåg högstadietiden i skolan som ett negativt minne.

Kiia: ”Mä olin koulussa leimattu kyl sen porukan takii missä pyörin...opettajat tarkkaili mua...se ärsytti. Koulussa pidettii mua enemmän silmällä...pärväsin siellä ihan kohtalaisesti muutes... Koulussa mua kyl siirettii toisiin luokkiin ilman syytä ku kaikki nähtii aina et ois ollu mun syytä jos jotain tapahtu...jos luokassa vaikka joku puhu jotain tunnilla ni mua syytettiin siintä aina ja heitettiin pois tunnilta...mua pidettiin jotenkii ihan kauheena vissii..”

Kiia: ”Jag var stämplad i skolan p g a gänget jag var me i... lärarna övervaka mig..det irriterade. I skolan övervakade man mig mera... jag klarade mig där annars helt medelmåttigt. I skolan flyttade man nog mig i andra klasser utan orsak för att man ansåg att allt sku ha varit mitt fel om något hände..om nån t ex pratade under lektionen så var det mig som man skyllde på och jag blev utkastad från lektionen... man upplevde mig på någo sätt som hemsk...” (min översättning)

På frågan om de upplevde då de var unga att det i samhället skulle ha varit något fel svarade alla att det inte fanns något fel då de var unga. I alla fall kommer de inte ihåg om de skulle ha upplevt det så. I samhället fanns inget fel som skulle ha kunnat sägas vara direkt en orsak till deras beteende, ansåg respondenterna.

Ville: ”Ei... kun ajattelen nuoruus aikaa en koe että yhteiskunta olisi mua silloin kohdellut väärin... siis siihen aikaan ku olin lapsi ja nuori...”

Ville: ”Nej... när jag funderar på ungdomstiden så upplever jag nog inte att samhället då skulle ha behandlat mig fel... alltså den tiden då jag var barn och ung...” (min översättning)

Kiia: ”Silloin nuorena en kokenut että yhteiskunnassa olisi ollut mitään vikaa...”

Kiia: ”Då jag var ung ansåg jag inte att samhället skulle ha haft något fel...” (min översättning)

6.3 Det tidiga vuxenlivet

Den andra delen i intervjun eller i andra övergripliga teman diskuterade vi om det tidiga vuxenlivet. Respondenterna var 23- och 24- åriga då intervjun genomfördes, alltså unga vuxna. Respondenterna berättade mycket om tiden då de fyllde 18 år och intervjun kretsade ganska mycket kring temat när de just hade fyllt 18 år. Forskningsmålet och frågeställningarna kretsade kring det unga vuxenlivet och om ungdomsbrottslighet eller om beteendet hade följder i vuxenlivet. Har man blivit stämplad och marginaliserad på grund av vad man gjort i ungdomen ännu när man är vuxen?

Två av respondenterna ansåg att när de förlorade sin kreditvärdighet hade de efter det känt sig marginaliserade. De poängterade att anmärkning i straffregister inte inverkat så mycket på deras liv som det att de inte hade kreditvärdigheten i skick. Två av respondenterna hade förlorat sin kreditvärdighet efter att de tagit snabblån och att de beställt varor på nätet med ”delbetalningssystem”. En av respondenterna har inte fått någon anmärkning i straffregistret eller i kreditvärdigheten. I det följande berättar respondenterna om när de förlorat kreditvärdigheten och hur de upplevt det att de förlorat sin kreditvärdighet.

Ville: ”Pikavipit pilaa niin paljon ihmisten elämää..pikavipit pitäis kieltää lailla, moni nuori ei ees tiää mitä on luottotiedot... Pikavippe sai ottaa ku täytti 18 vuotta..se tuntu ilmaselt rahalt... sit sitä on tullu maksuhäiriömerkintöi ja luottotietoihin merkintä... vast yli 20 vuotiiana ku on alkan miettii asioit, nyt on yksinkeratseti vaa alkan ymmärtämää asioit. Luottotiedot vaikkuuttaa joka asiaa, niin kyl rikosrekisterikii mut mikää ei oo niin tärkeetä ku et on luottotiedot...”

Ville: ”Snabblån förstör så många liv...snabblån borde förbjudas i lag, många unga förstår inte ens vad kreditvärdighet betyder...snabblån fick man ta då man fyllde 18 år...det kändes som gratis pengar...sen har det blivit betalningsstörningar och anmärkningar i registret...först efter att man fyllt 20 år har man börjat tänka på saker, nu har man helt enkelt börja förstå saker. Kreditvärdigheten påverkar allt, nog påverkar straffregistret också, men inget är så viktigt som att man har sin kreditvärdighet...” (min översättning)

Otto: "Pikavipit mikä on jättänyt merkinnän ja vaikutukset pidemmäksi aikaa..ja kaikki osamaksu systeemit..luuli et voi tilaa kaiken ja ei maksa mitää, sit sitä tilaili kaikkee...luottotietomerkinnät on kyl vaikuttanut elämää eniten..."

Otto: "Snabbån har lämnat anmärkningar och påverkningar för en längre tid... och alla delbetalningssystem... man trodde att man kan beställa allt och det kostar inget, sen beställde man allt...kreditvärdigheten har nog påverkat livet mest..." (min översättning)

Kiia: "Koska olin alle 15 vuotias kun jäin kiinni varastamisesta en saannu mitää merkintää eli mulla ei oo ollu mitää rikosrekisteri merkintöi. Mun vanehmat on aina auttanut maksu asioissa...muutes ois voinnu monesti mennä luottotiedot kun ei oo saannu laskui maksettua...mulla ei oo mitää merkintöi jotka ois vaikuttanu vielä aikuisena..."

Kiia: "På grund av att jag var under 18 år när jag blev fast för snatteri så fick jag inga anmärkningar alltså jag har inget straffregister. Mina föräldrar har alltid hjälpt med att betala saker...annars skulle jag ha kunnat flera gånger förlora kreditvärdigheten för att man inte kunnat betala sina räkningar....jag har inga anmärkningar som skulle ha haft påverkningar ännu som vuxen..." (min översättning)

I intervjun diskuterades om straffregistret har påverkat livet när de varit vuxna och om det har påverkat så på vilket sätt. De respondenter som förlorat sin kreditvärdighet jämförde kreditvärdigheten med brottslighet och straffregistren. Respondenterna som förlorat kreditvärdigheten har också fått straffregister. De ansåg att mest stämpling och utslagning har i vuxenlivet skett på grund av att de förlorat kreditvärdigheten. Respondenterna berättade hur svårt de t ex har med att få bostad i eget namn. En av respondenter har inte på flera år fått egen hyresbostad.

6.4 Stämpling i vuxenlivet

Alla respondenter upplever någon slags stämpling som speglar sig från ungdomsåren och några känner sig utslagna. Respondenterna berättade varför och hur de känner sig marginaliserade eller utslagna. De berättade också om hurudan stämpling de har upplevt då de är vuxna. Alla respondenter hade olika upplevelser om att vara utslagna och stämplade. Situationerna där de upplever stämpling och marginalisering är också olika. I intervjun frågade man t ex om respondenterna upplevt stämpling när de sökt arbete eller när de varit på arbete?

Ville: *"Leimaantuminen on aika monipiippunen juttu koska se riippuu siintä keneltä kysyy. Oon tietenkin leimaantunu sukulaisetn silmissä. Kavereitten kesken en oo leimaantunu. Työpaikat minne oon hakennu ja missä oon ollu töissä ni siel on kaikki ollu samanlaisii ku mä... Mä itse leimaan esimerkiski tiettyjä ammatteja, en hae sellasii paikkoihin eikä mulla oikeestaan ole kiinnostusta sellasiin töihin minne koen että en sopisi. Niihi työpaikkoihin mihi haen on sellasta porukkaa kenelle ei tartte selitellä taustoja ja siihe porukkaa soputuu hyvin..."*

Ville: *"Stämpling är en ganska mångbottnad sak för att det beror på vem man frågar. Jag är förstås stämplad i släktingarnas ögon. Bland vännerna är jag inte stämplad. Arbetsplatser jag har sökt till och där jag har varit så där har alla varit likadana som jag. Jag själv stämplar vissa yrken, jag söker inte till sådana ställen och jag har inte ens intresse att söka till sådana arbetsplatser där jag upplever att jag inte passar. De arbetsplatser där jag söker finns sådant folk för vilka man inte behöver förklara sin bakgrund och man kommer överens bra med folket där."* (min översättning)

Kiia: *"Kyllä sellainen leima oli jäännyt kun oli pyörinnyt vähä huonompien kanssa ni sillee vaikutti elämään vielä kun täytti 18 vuotta...ja vielkii tuntuu et monet ihmiset ajattelee tietyllä tavalla musta...en usko et menneisyys vaikuttais työpaikan saantii..."*

Kiia: *"Det har stannat kvar en sådan stämpel när man har varit med lite sämre typer så det har påverkat livet ännu då man fyllde 18 år... och ännu också känns det som om många människor tänker på ett visst sätt...jag tror inte att bakgrunden inverkar på att få arbete..."* (min översättning)

Otto: *"Kyl mut on leimattu ihan nuoresta asti..on myös tehnyt hölmöjä juttuja mitkä vaikuttaa normaaliin elämään tai sen rakentamisee, on velkaa...ja vaikka oon monesti yrittänyt jotain ni sieltäkii on syrjitty..."*

Otto: *"Nog har jag blivit stämplad ända sedan ungdomen... man har gjort dumma saker vilket har inverkat på det normala livet eller på att bygga upp ett sådant, jag har skuld... och fast jag ofta försökt något så har man därifrån också blivit utestängd..."* (min översättning)

I intervjun frågades om respondenterna känner att de har blivit orättvist bemötta och behandlade när de t ex sökt arbete eller bostad eller i andra liknande situationer. Ville och Otto ansåg att på grund av att han inte har kredituppgifterna i skick känns det som om han blir utslagen och kontinuerligt orättvist behandlade. Kia har inte de problemen för att hon inte har några anmärkningar i viktiga register.

Otto: ”Ku täyten 18 vuotta mul oli luottotiedot ehkä kunnossa sen puol vuotta..eikä mua oikeestaan kiinnostanu se silloin.. Parin vuoden päästä siitä rupes ehkä ymmärtämään ja tajuumaa miten hölmö on ollu ja nyt niistä saa vieläkki kärsii...”

Otto: ”När jag fyllde 18 år hade jag kreditvärdigheten i skick kanske i ett halvt år... och jag brydde mig egentligen inte om det då...efter ett par år började jag kanske förstå och uppfatta hur dum man hade varit och man får ännu också lida för det...” (min översättning)

Ville: ”...en saa esimerkiksi asuntoa koska olen menettänyt luottotiedot..se ei oo hyvä homma että 19 vuotias jätka ottaa ajattelemattomuuttaan pikavippei missä on jotkuu 300% korot, niitä ei saa maksettua takas ja tulee luototieto merkintä..ei saa kämppää mistää. Mua suututtaa se jos mokaa kerran ni sitä asiaa ei unohdeta koskaan, se rasti pysyy siellä ruudussa loppuelämän.”

Ville: ”...jag får till exempel inte bostad för att jag har förlorat kreditvärdigheten..det är inte bra sak att en 19- årig kille tar utan att fundera på saken snabbblån vilka har någo 300% ränta man får inte betalt dem tillbaka och det blir anmärkning i kreditvärdigheterna..man får inte bostad nånstans. Mig irriterar det att om man gör fel en gång så blir den saken aldrig glömd, det krysset stannar kvar i den rutan resten av livet.” (min översättning)

Ville berättade ett konkret exempel som hänt honom och som han sa att berättar lite om det bemötande han nästan dagligen får på grund hans bakgrund.

Ville: ”Kyllä taustat vaikuttaa....en oo saannu asuntoo vissii 3 vuotee, hain asuntoo ja kirjoitin sellasen lapun mikä piti täyttää et sais asunnon, ni ne laitto siellä vaa ruksin ruutuu että henkilö on tilapäis suojassa, mikä tarkoittaa että asuis jossaa kodittomien majassa tai kadulla. Epäreilulta tuntuu yrittää hakee asuntoo ja laitetaa vaa ruksi et tilapäissuojassa vaikka ois oikeesti asunnon tarpeessa ja heidän nettisivuilla sanotaan että eniten asunnon tarpeessa ovat etusijalla saaman asuntoja mut todellisuus on ihan toinen...”

Ville: ”Bakgrunden påverkar nog... jag har inte fått bostad visst på 3 år, jag sökte bostad och jag skrev en sådan lapp, vilken måste fyllas för att man sku få bostad, så de satte bara där ett kryss i rutan att personen i fråga är tillfälligt under beskydd, vilket betyder att man skulle bo i ett boende för hemlösa eller på gatan. Orättvist känns det att man försöker hitta bostad och man sätter bara kryss att tillfälligt under beskydd fast man på riktigt skulle behöva bostad och på deras nätsidor säger man att de prioriteras som allra mest behöver bostad men verkligheten är en helt annan...” (min översättning)

6.5 Har respondenterna kunnat sysselsätta sig som vuxna?

I intervjun ställdes frågan om respondenterna är i det arbete de har önskat att de skulle vara eller om de gör sådant jobb de vill göra. Respondenterna svarade olika och hade lite olika synsätt på frågan. Men överlag kom ändå fram att de för tillfället inte har jobb eller att av en eller annan orsak har de förlorat sina möjligheter att utbilda sig i det yrke de ville eller att de inte fått de jobb de önskat sig. Om utbildningssystemet varit annorlunda skulle de säkert ha ett yrke, ansåg några av respondenterna. Ville ansåg att inblick i olika yrken och möjligheterna att bekanta sig med yrken börjar för sent.

Ville: ”...päättämisaika ammattiin on liian lyhyt. sit ku eksyt väärälle alalle liian nuorena oot pulassa. Olis ollu kiva valmistua ja tutustua enemmän ammatteihin. Tuntu et moni kouluaine oli ihan turha ja niiden perusteella olisi tiedettävä mikä haluisi olla isona...sillee se ammattii jää helposti saamatta sit kokonaa...”

Ville: ”...Tiden då man borde bestämma vilket yrke man vill inrikta sig på är för kort. Sen när du som för ung väljer fel yrke är du i nöd. Det skulle varit trevligt att bli och förbereda och bekanta sig med olika yrken. Det känns som om många ämnen i skolan är helt onödiga och enligt dem borde man veta vad man vill bli som vuxen...på så sätt blir det lätt att bli helt utan yrke...” (min översättning)

Otto har nästan skaffat det yrke som han önskat men skolan blev avbruten p g a armén och han ansåg att han var väldigt trött efter armén och intresset för skolan var inte så högt efter armén.

Otto: ”En todellakaan ole niissä töissä missä haluisin, olen halunnut sähköasentajaksi...kävin koulut melkeen loppuun...sit ei enää kiinnostanu. Kävin intit siinä kouljen välissä, olin kauan tosi väsynny sen jälkee... Hain toiseen kouluun myöhemmin samalle linjalle, et oisin käynny sen koulun loppuu ni sain kuulla et ne ei hyväkslue mitää mun aikasempii jo tehtyi kurssei...siihen jäi koulut.”

Otto: ”Jag är absolut inte i det arbete jag ville vara, jag har önskat bli elektiker...jag gick skolan nästan till slut...sen intresserade det inte mera. Jag var i armen mellan skolorna, jag var väldigt trött länge efter det... Jag sökte till en annan skola till samma linje så att jag skulle ha gått den skolan till slut, så fick jag höra att de inte godtog de kurser jag redan gjort... där blev skolan.” (min översättning)

Kia gick i gymnasiet efter grundskolan, det var den enda hon kom in i med sitt betyg från grundstadiet. Hon ansåg att det var ganska svårt och intresset var ofta helt borta

men hennes pojkvän och familj uppmuntrade henne så mycket att hon orkade gå gymnasiet till slut.

I intervjun frågades om skolgången hade varit lättare om utbildningssystemet hade gjorts mera lämpligt för dem. Respondenterna ansåg att bara små ändringar skulle ha gjort skolgången bättre men att problemen med skolgången hade börjat redan i barndomen. Stora fel i skolsystemet anser inte respondenterna att det finns och beskyller därför inte själva skolorna för att de inte klarat sig i skolan.

Ville: "Mulla kouluvaikeudet alko silloin kun pienet luokat muutettii suurluokiskis, silloin loppui kiinnostus kouluun ja oppimisvaikeudet alko..."

Ville: "För mig började skolsvårigheterna då små klasser ändrades till storklasser, då sluta mitt intresse för skolan och inlärningsvårigheterna började.." (min översättning)

Otto: "Ei koulusta ois tартtenu ku muutama aine pois...eihän koulussa kukaa mielellä istu, varsinkaa jos tietyt aineet on jo kerran käyty läpi..."

Otto: "Från skolan sku det räckt med att man skulle ha tagit bort ett par ämnen... ingen sitter i skolan gärna, speciellt om man har gått igenom vissa ämnen redan en gång." (min översättning)

Intervjun fortsatte med att diskutera livet för tillfället och hur respondenterna upplever livet nu. På frågan om respondenterna ansåg att deras liv skulle vara olik nu om deras ungdom varit olik, svarade respondenterna att de inte anser det. En av respondenterna sa att samma saker skulle ha hänt och säkert i samma situation skulle han nu vara även om han skulle ha blivit född som miljardör.

Respondenterna upplever sitt liv för tillfället som att det inte är så bra och att det förflutna påverkar ännu livet som vuxen. Bostad har inte de fått som förlorat sin kreditvärdighet, vilket har gjort att de blir väldigt beroende av andra människor, t ex vännerna och familjen. Respondenterna berättade också om andra problem som är vardagliga om man förlorat kreditvärdigheten som ung och man har väldigt stora skulder som borde betalas. Respondenterna berättade om att det också ibland känns onödigt att jobba när en del av lönen alltid går till att minska skulden och skulden kan vara så stor att man betalar den resten av livet. Respondenterna ansåg att då är det nästan bättre att stanna hemma för att man tjänar då bättre än att man jobbar och ger bort en del av lönen.

På frågan om respondenterna upplever att de är utslagna individer svarade alla att de upplever det.

Haastattelija: Koetko olevasi syrjäytynyt ?

Intervjuaren: Upplever du att du är utslagen? (min översättning)

Ville: "Koen..tai ainakin yhteiskunnan silmissä olen syrjäytynyt"

Ville: "Jag upplever... i alla fall enligt samhällets ögon är jag utslagen." (min översättning)

Otto: " Koen...sillee miten yhteiskunta laskee syrjäytyneet syrjäytyneeksi..."

Otto: "Jag upplever...så hur samhället räknar utslagna ....som vara utslagen.." (min översättning)

Kiia: "Joo, koen...vaikinaista työtä on vaikea saada ilman koulutusta ja sillee sitä tuntee ittesä vähä syrjäytyneeksi..."

Kiia: "Jo, jag upplever... heltidsarbete är svårt att få utan utbildning och på så sätt upplever jag mig lite utslagen..." (min översättning)

Respondenterna berättade till slut om sina målsättningar för framtiden och hur de ser på sin framtid. Alla hade helt positiva målsättningar men att osäkerheten ändå var närvarande och ingen av respondenterna vågade önska för mycket av framtiden.

Otto: "Näen tulevaisuuteni että löydän hyvän naisen..alan elämää sellaiseen muottiin kun pitää ja alan elämää normaalin kansalaisen elämää mihin kuuluu että kävisin töissä..."

Otto: "Jag ser min framtid så att jag hittar en bra kvinna...jag börjar leva enligt den modellen man borde leva och jag börjar leva ett normalt medborgarliv till vilket hör att jag går på jobb..." (min översättning)

Ville: "Kunhan mä elän nyt 30 vuotiaaks asti ni oon onnellinen...oon menettänyt niin paljon elämässä ni ei oo nyt mitää suunnitemii tai tavoitteit tulevaisuudelle. Jos jollain on asiat paremmin niin sillä on paremmat mahdollisuudet tulevaisuudessa...jokainen on oman kuoppansa kaivanut..."

Ville: "Bara jag lever till 30 år så är jag lycklig... jag har förlorat så mycket i livet så jag har inga planer eller målsättningar. Om nån har sina saker i bättre skick så har han bättre möjligheter i framtiden... alla har grävt sin egen grop..." (min översättning)

Kiia: "On jotain suunnitelmia..toivoisin ainakin töitä ja haen nyt opiskelemaan, sellasta mikä mua oikeesti kiinnostais ni toivottavast saisin opiskelupaikan.."

Kiia: "Jag har någo planer...jag hoppas i alla fall på att få jobb och jag ansöker om en ny studieplats, sådant som på riktigt intresserar mig så hoppas jag får studieplats." (min översättning)

7 RESULTATANALYS

Av de olika teorierna som jag använde i mitt examensarbete om kriminalitet anser jag att stämplingsteorin kan bäst kopplas till undersökningen. I min undersökning kunde man inte koppla så mycket med allmänna teorier om kriminalitet för att mina respondenter inte var endast kriminella och de inte mera hade s k brottslig livsstil. Deras liv och möjligheter var begränsade av olika orsaker. Inget är så svartvitt att endast en teori kunde ge förklaring till det. Av grundteorierna om kriminalitet kunde jag påstå att närmast verkligheten är stämplingsteorin. Mina respondenter hade alla upplevt stämpling. Hur stämpling förklaras i teorin sker i ganska liknande form också i verkligheten. Stämplingsteorin anser att man stämplar avvikande individer och för att det finns social kontroll uppstår det också stämpling. Mina respondenter hade blivit stämplade ur andras synvinkel, alltså hade social kontroll skapat stämpling också i deras fall. I viss mån kan man också hålla med stämplingsteorin då den påstår att p g a att man en gång gjort något avvikande är det lättare att bete sig avvikande på nytt. Det kom inte fram i undersökningen om någon av respondenterna skulle ha strävat efter det normala, vilket i stämplingsteorin kan anses vara något man försöker sträva efter. Enligt stämplingsteorin borde man veta varför en individ är avvikande för att då kunde man förstå den avvikande individen bättre. Det som kanske stör mig mest i grundteorierna är att i dem finns en sådan "klang" att det finns något som kan kallas normalt och det är något som alla vill eller borde sträva efter. Man betar sig enligt normerna eller man betar sig mot normerna och om man betar sig mot normer är man avvikande. Avvikelse är stämplande och stämpling är något som anses negativt i vårt samhälle. Stämplingsteorin anser ju ur en synvinkel att om det inte skedde stämpling skulle samhället vara ett bättre ställe och det skulle inte så lätt uppstå t ex kriminalitet.

I teorin om kriminalitet eller om avvikelse var det svårt att hitta den aspekten om det är möjligt att det finns människor som enligt det normala är avvikande men enligt dem själva inte är det, och därför kanske upplever att det inte finns något i det normala som de vill eller borde sträva efter. Om man lever enligt lagen, borde det räcka för att vara normal, i alla fall kan man tolka så utifrån några kriminalpolitiska teorier. Som jag redan nämnt är allmänna teorierna om kriminalitet kanske för svartvita för att kunna kopplas till min undersökning. I vissa fall har teorierna säkert rätt och man kan i teorierna hitta element som på något sätt kan kopplas till undersökningen men några sanningar ger teorierna inte. Konfliktteorin t ex kan man koppla till min undersökning på så sätt att det är sant att människorna har olika intressen och då uppstår det konflikter. Men i min undersökning har konflikterna blivit utslagning och jag anser att utslagning och stämpling är allvarigare samhällsproblem (i vårt finländska samhälle) än konflikter som individer kan ha då de har olika synsätt på saker och livsstil. Jag tycker att mina respondenter gjorde det ganska klart att de inte hade upplevt att samhället skulle ha behandlat dem orättvist, i alla fall då de var unga, fast de redan som unga kunde uppleva stämpling och de kunde berätta om situationer då de blivit behandlade orättvist, t ex i skolan. Nu när respondenterna är vuxna kunde de berätta mera om sin utslagning och upplevelser av stämpling. Men det skulle kanske ändå vara naivt att man skulle diskutera endast om konflikter, fastän man kunde se samma element i deras situation som i konfliktteorierna. Jag tycker att mina respondenter inte har påstått att de skulle ha olika åsikter eller att de inte skulle förstå vad som är "rätt", men att de själva har svårt att göra enligt det rätta för att de har begränsningar och de blir bemötta av majoriteten som inte önskvärda medborgare. Deras begränsningar som t ex förlusten av kreditvärdigheten skapar åt dem konflikter och svårigheter att klara sig som en önskvärd och normal medborgare, men saknanden av kreditvärdigheten skapar också marginalisering och utslagning, vilket jag anser att är mera än bara en konflikt.

Det som inte är normalt är avvikande. Jag intervjuade individer som varit avvikande eller som ännu anses vara avvikande. I samma sammanhang med avvikelse diskuteras begreppet norm. Begreppet norm och att inte göra enligt normerna anser jag att kan kopplas till min undersökning. Respondenterna har inte kunnat handla enligt de förväntade och dominerade normerna. För att respondenterna inte kunnat följa normer, speciellt då de var unga, har de varit avvikande och är ännu i viss mån avvikande. Respondenterna

har också varit (och är) en marginaliserad grupp individer och ofta minoritetsgrupper eller marginaliserade individer anses också vara avvikande. I teorin om avvikelse kommer det fram att samhället ofta reagerar på avvikelse med avståndstagande. Jag tycker att också samhället på ett sätt har tagit avstånd från mina respondenter, för att de löper risken att bli verkligt utslagna och inget konkret stöd har samhället erbjudit dem för att förbättra deras situation. Respondenterna har blivit negativt bemötta av andra individer. Jag tror att man förhåller sig till den typs individer som t ex mina respondenter med avståndstagande. Individer som själva har skaffat sina problem och speciellt de som har skaffat problemen på andras bekostnad kan man inte se som "offer" och därför "får" man ta avstånd från dem och bemöta dem negativt. Jag har också den uppfattningen att respondenterna själva tar avstånd från samhället och från det s k normala. Jag tror att med tiden tar respondenterna och andra marginaliserade individer allt mera avstånd från samhället om de inte snart får "positivare respons" på sin "ansökan" om att få bli självständigare och nyttiga medlemmar i samhället. Jag tänker här att ansökan om att bli en nyttig medlem i samhället kan vara när man t ex söker arbete eller bostad. Om det blir allt fler individer som tappar intresse för det s k välfärdssamhället, blir det också möjligt att ett välfärdsamhälle kommer att bli svårare att bevara.

Om avvikelse och teori om avvikelse kan jag påstå att avvikelse som begrepp är gammaldags i alla fall i vissa fall. Man måste vara försiktig då man använder begreppet *avvikande* då man beskriver individer. Jag tror att ingen människa kan påstå och säga vem som är avvikande. Då tycker jag att den individen som tar makten att kunna säga vem som är avvikande har placerat sig på högre ställning än andra människor, och samtidigt anser han då att alla inte är likvärdiga, utan att en del är avvikande. Jag använder också begreppet avvikande och har beskrivit teori om det, för att det finns teorier om avvikelse. Teorin som jag har i mitt examensarbete kan också beskriva mina respondenter och deras situation. Jag anser bara att (som det också påstås i teorin och tidigare forskning) vi lever i ett samhälle där det sker förändringar och där inget mera är säkert, för allt kan förändra sig snabbt. Vi lever i ett risksamhälle och jag tror att det börjar bli så mycket avvikelse att det börjar bli normalt och då tappar begreppet avvikelse sin mening. Det är svårt att definiera och säga vem som är avvikande och vad begreppet avvikande betyder. Man pratar ju om positiv avvikelse och negativ avvikelse, i mitt examensarbete diskuterar man om negativ avvikelse. Såsom det kom fram i min undersök-

ning har två av respondenterna förlorat sin kreditvärdighet. Man anser att respondenterna är avvikande fastän de med lagliga metoder (nuförtiden med ganska allmänna metoder) fått lån (snabblån). Ett ganska allmänt problem i vårt samhälle är också att man har inga pengar eller man har inga inkomster t ex då man är arbetslös. Man blir skyldig pengar och till slut blir man stämplad som en individ som inte kan hålla ordning på sin ekonomi (man förlorar sin kreditvärdighet). Hur avvikande är detta nuförtiden? Jag anser att det inte är avvikande, utan egentligen ganska allmänt och därför skulle jag inte använda begreppet avvikande människor, t ex då man förlorat sin kreditvärdighet och därför fått begränsningar och svårigheter att klara sig i samhället. I grunden kan jag hålla med om att mina respondenter kan anses som avvikande för att de inte följer samhällsnormerna eller inte har följt dem som unga. Men jag tror att det blir bara flera individer som inte orkar respektera de tillgängliga normerna eller måste göra mot normerna, vilket leder till att vad som är avvikande blir svårt att definiera. Att klassificera individer som avvikande och icke avvikande börjar bli omöjligt. Vem vågar mera säga vem som är avvikande?

Tidigare forskning (de olika artiklarna jag skrivit om) tyckte jag att bäst har kunnat kopplas till mitt arbete. I artiklarna hade "författarna" bra fått fram likadana aspekter som också jag ville få fram med detta examensarbete, d v s aspekterna på problematiken hos ungdomen och i vårt samhälle. Så många unga och unga vuxna har svårt att nå de målsättningar samhället uppställer för individerna och om unga inte når dessa mål anses de vara värdelösa medborgare. Som det kommer fram i tidigare forskning (Pohjola 2001, Kuronen 2010) om att de som har det sämre ställt i samhället har också svårare att klara sig i samhället. De som är framgångsrika klarar sig bättre i samhället. Jag tror att i ett samhälle, där det har varit på gång ekonomisk depression och risken för lågkonjunktur finns närvarande, är det nu svårt för individer att klara sig. Individer som inte har begränsningar och har klarat sig bra i samhället kan också nu löpa risken att bli t ex arbetslösa och förlora sina inkomster. Och ännu värre blir situationen hos dem som har sämre utgångspunkterna för normalt samhällsliv. Det kommer således att bli allt större avstånd mellan det "normala samhället" och de som inte lyckats uppfylla samhällets krav.

I tidigare forskning diskuteras mycket ungdomars arbetslöshet, vilken är ett ganska väsentligt problem för tillfället och vilken jag också gärna vill ta fram i mitt examensar-

bete. Jag vill ta fram det hur olika bakgrundsfaktorer påverkar att man inte får arbete. Jag vill synliggöra hur det finns så många saker som påverkar individens liv och framtid. Kriminalitet är en orsak till att man kan bli arbetslös. Speciellt viktigt ansåg man i min undersökning är att man inte har någon stämpel. Andra människor får inte ha några förväntningar på hurudan man är, annars har man det sämre ställt. Jag tycker att i Anneli Pohjolas artikel (2001) kom bra fram hur människor stämplar andra människor. Hon tog fram det hur människor tror att de vet hurudan en annan människa är och vad som är problematiken hos den människan bara om de får veta till exempel att han är arbetslös och sen lite tilläggsinformation om individen. Jag tror att det här är liknande problematik som mina respondenter har bemött. Man kan få reda på om mina respondenter har förlorat sin kreditvärdighet eller om de har straffregister och sedan är det lätt att stämpla individen och man låtsas veta hurudan personen är. Man tar inte alls hänsyn till (som det också sägs i artiklarna av Ilpo Kuronen 2010 och Anneli Pohjola 2001) det att individerna i fråga (de som blir stämplade) också har sina kraftkällor och färdigheter. De har också sitt eget liv med svårigheter och misslyckanden. Det finns en individuell person bakom stämpeln.

I artiklarna kom bra fram hurudana åsikter andra människor har om individer som beter sig avvikande eller inte har den s k rätta levnadsformen. I Anneli Pohjolas artikel (2001) kom fram bl.a. tanken på att ungdomar utan arbete inte har en framtid. Jag anser att om människorna sprider kring sig tanken om att arbetet gör oss värdefulla och är en garanti för vår framtid, är det inte svårt att föreställa sig hur de arbetslösa upplever sin status i vårt samhälle. Om man kontinuerligt måste känna sig värdelös och främmande människors sätt att bemöta en ofta är negativt, börjar man säkert bygga sitt liv enligt förutsättningar man har och i de förhållanden där man känner sig accepterad. Det gör man troligen med andra individer som har samma problematik, då behöver man inte i alla fall förklara sin situation och fundera på varför ens livssituation är sådan som den är. Anneli Pohjola (2001) tog fram i sin artikel att individerna alltid måste rikta sin verksamhet och sitt intresse mot utbildning och arbete för att dessa är accepterade och utgör önskad verksamhet i vårt samhälle.

Jag tror att om man tillräckligt länge lever som en marginaliserad individ och då man börjar inkludera rollen som en utslagen individ, börjar man småningom se det s k normala livet som något som inte tillhör en och man kanske ser sin egen livsstil som helt

lämplig för en och kanske man inte mera vill ha någon förändring i sin livsstil. I den här problematiken kan det vara väldigt svårt att avgöra om det är så att individen verkligen **vill** leva livet som avvikande från majoriteten eller om han måste leva så. Individer är olika och alla måste få leva ett sådant liv som känns bra för dem, fastän det vore olikt den s k önskvärda levnadsformen. Men individer som en lång tid har varit utslagna och hamnat ut för marginalisering och negativt bemötande kan också ha svårigheter att föreställa sig ett s k normalt och önskvärt liv. Detta är problematiken också hos några av mina respondenter, anser jag. Jag tyckte att i undersökningen kom fram den sidan om att man inte kan föreställa sig riktigt det s k normala livet. Man har redan så länge betett sig avvikande och man har varit marginaliserad så länge så det börjar redan bli svårt att bygga sitt liv enligt de ramar som är förutsättningar för ett aktivt och normalt liv. Speciellt svårt blir det för att det finns begränsningar som minskar möjligheterna till normalt liv. Till det här samma sammanhanget kan kopplas också problematiken i att samhället förändrar sig i så snabb takt. Också i artiklarna (t ex Kuronen 2010) kom fram att samhället förändrar sig och att man har svårt att hållas med i samma takt. Man har sina gamla metoder och man gör enligt dem för att man inte kunnat eller hunnit göra nya metoder istället.

Det som jag dessutom anser som viktigt att ta fram är det som också Ilpo Kuronen (2010) beskriver i sin artikel om hur man redan i skolan börjar med att styra barn in på olika utvecklingsspår och hur det redan i skolan mellan barnen finns tävlande om effektivitet. Vårt marknads- och arbetssamhälle syns redan i skolan där våra barn utvecklar sig och skapar sin identitet. En av mina respondenter berättade om hur han haft svårt att koncentrera sig i skolan och hur han upplevt skolgången som svår och något som inte var för honom. Här kan man tänka sig hur hans utvecklingsspår kanske har fått sin början som barn i skolan. Han har inte kunnat vara en så effektiv elev som andra elever och därför har det också i identiteten utvecklats en tendens att tänka sig som någon som inte kan eller någon som inte klarar sig. Allt kunde ha gått helt annorlunda om det redan i skolan skulle ha kunnat ges sådan undervisning som han behövt och som skulle ha gett honom en upplevelse av att också han kan vara effektiv och att han kan lära sig samma saker som andra elever. Han är likvärdig med andra. Det är sorgligt att upplevelser från barndomen kan vara styrande faktorer för resten av livet och förväntningarna på honom själv och/eller gemenskapen kring honom kan ha spår ända till skolan. Mina responden-

ter berättade mycket om problematiken i att gå i skolan och hur deras intresse för utbildning med skolgången har blivit något som de anser att inte är för dem.

Jag frågade till slut i temaintervjuerna om respondenterna upplever att de är marginaliserade eller utslagna. Alla respondenter svarade att de upplever sig som marginaliserade individer. Det är inte svårt att förstå varför de upplever det så. De uppfyller kraven som marginaliserade individer. De har inga inkomster, de är arbetslösa och de har blivit stämplade som avvikande. En av respondenterna har haft svårigheter att få bostad. I tidigare forskning i Pohjolas artikel (2001) tar hon fram vad som är grunden för social verksamhet och för sociala nätverk; det är pålitligheten. Respondenterna i min intervju är stämplade som opålitliga individer. Två av respondenterna har ingen kreditvärdighet och har straffregister och jag tror att stämpeln som de har i registren talar för opålitlighet. Respondenterna har haft och kommer att ha svårigheter att uppnå den s k statusen som vuxen. Bakgrunden, möjligen redan från barndomen, har påverkat deras identitet och deras verksamhet till sådant att de inte haft intresse att fungera enligt det önskvärda sättet och de har ofta haft svårt att uppnå de förväntningar samhället har.

Processen, (vilken beskrivs i tidigare forskning; Järvinen&Jahnukainen 2001) som kan leda till utslagning, är stämplande. Om man kan anse att utslagning sker efter en viss typs process har vi redan färdigt en modell för människor som man får stämpla och en modell för dem som vi vet att löper risken att bli utslagna. Men om man verkligen kan förutspå vem som blir utslagen, varför har vi så mycket marginalisering och utslagning? Om man redan i skolan kan se vem löper risken för utslagning vore det då ännu vara ganska ”enkelt” att försöka förebygga/stoppa processen att bli utslagen. Jag tror att det ändå är svårt att förutspå utslagning och fastän vi griper tag i problemen och gör det bästa för att förebygga utslagning, fenomenet utslagning kan inte utrotas. Individers liv innehåller motgångar och överraskande händelser, vilket kan leda till det ena och det andra, utan att följa någon färdig modell av utslagning. Jag anser att den färdiga modellen, om processen om att bli utslagen, i sig kan skapa ojämlikhet och skapar utslagning. Å andra sidan, processen kanske beskriver en typisk process som många utslagna har gått igenom. Processen är också skrämmande, för att jag kan koppla t ex respondenterna från undersökningen till processen som beskrivits i tidigare forskning (Järvinen&Jahnukainen 2001). Kan verkligen de respondenter jag intervjuade följa den färdiga modellen som slutar i total utslagning från samhället? Man kan ju fundera på har deras

utslagning skett enligt en viss modell, kanske man till och med under processen har försökt förebygga utslagning utan något resultat. Det kan också vara att på grund av den färdiga modellen, har respondenterna hamnat i marginalen och därför löper de risken för utslagning. Respondenterna har kanske blivit stämplade mera än de själva vet. Människorna har också omedvetet stämplat dem, för att jag tror att utslagningsprocessen är något som kanske sällan diskuteras högt, men att alla kan ju räkna ett plus ett och att en sak leder till en annan. Processen för utslagning är på gång och egentligen ingen vill eller orkar ta ansvar för det eller stoppa det. Respondenterna själva orkar inte ta ansvar för sin utslagning och samhället vill inte ta ansvar för individens utslagning. Troligen saknar samhället och respondenterna de rätta metoderna för att ingripa i problemet.

8 DISKUSSION

Med detta examensarbete har jag strävat efter att undersöka hur det man gör och upplever i ungdomen har betydelse ännu när man är vuxen. Jag vill synliggöra två olika livsskeden (i mitt fall ungdom och vuxenliv) med tidigare forskning och jag ville också synliggöra de olika livsskedenas utvecklingsuppgifter och hur de olika livsskedena kan bli påverkade av varandra.

Jag tog som problemområde om ungdomskriminalitet har påverkningar i vuxenlivet, och i så fall hur. Problemområdet kunde också ha varit till exempel hur skolmobbing i ungdomen har påverkningar i vuxenlivet eller hur familjeförhållanden i ungdomen har påverkningar i vuxenlivet. Idén var att undersöka hur avvikelser eller problematik i ungdomen har påverkningar i individens liv. Jag ville undersöka om det verkligen är så att man i ungdomen utvecklar sig till det man sedan är som vuxen.

Jag valde ungdomskriminalitet för att det tycktes finnas i media ganska mycket om dem och väldigt stämplande diskussioner om ungdomar och brottslighet. Jag anser att brottslighet är fel och de som gör något brottsligt måste kunna ta ansvar för sina gärningar, men jag tyckte också väldigt synd om de ungdomar som hamnat i så negativt och stämplande ljus i media och säkert också i sin närmiljö. Jag funderade då på om ungdomarna själva förstår vad de gör och att stämpeln som en brottsling och avvikande kan

följa med ännu länge och begränsa väldigt många möjligheter i livet. Hur andra människor ser på dem är väldigt påverkande och styrande faktorer i deras liv och det är inte så lätt att ändra den stämpeln de någon gång fått. Hur andra ser på dem påverkar också det hur de ser på sig själva.

Mina frågeställningar var följande: 1. Hur påverkar ungdomsbrottslighet konkret individens möjligheter att uppnå de mål som ställs i övergångsskedet till vuxenlivet? 2. På vilka sätt anser individen själv att brottslighetsstämpeln har påverkat senare skeden i livet? 3. På vilka sätt visar samhället den unga vuxna hans stämpel som en icke-önskad medborgare (blir han inte behandlat lika som andra)?

Resultaten från min undersökning berättar att respondenterna påstår att ungdomskriminalitet inte har haft så mycket betydelse som t ex att de förlorat sin kreditvärdighet. Men den visar att svårigheterna som har uppstått p g a att de förlorat kreditvärdigheten har påverkat deras liv. Alla respondenter har upplevt stämpling och alla har upplevt det som väldigt negativt. Jag anser och av undersökningen fick jag också en sådan uppfattning att allt som finns om en individ i allmänna register, som t ex anmärkningar i straffregistret, påverkar honom i alla fall i vissa livsområden och försämrar hans möjligheter. Människorna kan se en stämpel på honom i papper och dessa anmärkningar stämplar individen, fastän i verkligheten berättar inte stämpeln i pappren hurudan han är som person och vilka hans kunskaper och kraftkällor är.

Det var förvånande hur man redan som ung kan bli väldigt skuldsatt och hur mycket det påverkar individers liv om de har skuld. Då man har skuld som man inte kan betala förlorar man också oftast sin kreditvärdighet. I den här undersökningen kom igen fram det hur mycket vårt liv är beroende av pengar och hur mycket det påverkar vårt liv om vi inte har ekonomin i skick. Det kom också fram i intervjuerna att om man förlorat sin kreditvärdighet kan man anta att man är en opålitlig individ och sådana individer är inte önskade medborgare i vårt samhälle. Det som känns mest orättvist i den här helheten är att mina respondenter har förlorat sin kreditvärdighet som väldigt unga och att de förstått hur allvarligt det är att förlora sin kreditvärdighet först när de blivit äldre. Men att man inte får skulder "förlåtna" före de är betalade har förorsakat problem. Unga människor som har dåliga inkomster och löper risken att bli utslagna (fastän de ens inte skulle ha någon skuld), tappar nog sin motivation väldigt lätt att ens söka jobb om de vet att en

del av lönen utmäts. Respondenterna skulle nog ha betalat sina skulder, men frågan är mera om attityden och motivationen och i det att vad de tjänar på det att de betalar sina skulder. Nuförtiden måste allt man gör ha någon nytta eller i det måste finnas en ”motor” före man ens vill börja göra något, t ex studera eller arbeta. Det borde förklaras och vara klart för alla individer som löper risken att bli utslagna varför det så kallade önskvärda livet är något att sträva efter. Varför är det nyttigt för individen själv att vara med i det normala samhällslivet? Jag tror att människor börjar ha svårare att förstå och speciellt att förklara varför det är viktigt att vara den önskvärda medborgaren. Att leva enligt samhällets förväntningar garanterar ju inte att man mår bra och är lycklig. Det kan ibland vara svårt att förklara vad det som är så fint och bra i det livet som samhället anser som det rätta.

Som jag tidigare nämnt tyckte jag att i intervjun kom väldigt starkt fram hur mycket utslagning och marginalisering har med pengar att göra. Väldigt problematiskt var det att på grund av att man hade så mycket skuld hade man inte sin kreditvärdighet i skick och det kunde vara en orsak till att man inte fått arbete och det kunde också vara en orsak till att man inte sökte arbete så aktivt. Det fick jag bevis på i undersökningen att av några felval eller av små misstag kan det börja hopa sig stora problem. En multiproblematisk individ kan man bli väldigt lätt. Om man inte har några inkomster och det är svårt att få bostad och om man inte får bostad har man svårt att ens börja bygga sitt liv och få kontroll över sitt liv. Man måste kontinuerligt be om hjälp och söka olika stöd så att man har något uppehåll. Om man inte kan skaffa sin egen inkomst och/eller om man inte klarar av att skaffa åt sig det som anses nödvändigt för normalt liv, som t ex bostad och arbete, löper man verkligen risken att bli utslagen och det är något som måste förebyggas.

Jag tror att om man ännu är ung är det inte ännu så svårt att få sitt liv inpå de s k rätta spåren. Hos den som jag fick intervjua i min undersökning är det mest fråga om att ha de rätta redskapen och att de själva har i sig en önskan om en bättre framtid. Men ju längre tid det tar att man är passiv, desto svårare kommer det att bli för individer att vara med i det aktiva och ”normala” samhällssystemet. Det är hotande för t ex de personer som jag intervjuade för att man kan se hur risken att bli utslagen är närvarande, men samtidigt kunde man se hur lätt det är att bli den personen som löper risken att bli utslagen och förlora sin motivation att vara den ordentliga medborgaren.

Som ett slutdrag skall jag svara på mitt problemområde om ungdomsbrottslighet och påverkningar i det unga vuxenlivet. Jag tror att allt vad man gör i ungdomen påverkar en som vuxen. Ens identitet grundar sig på ungdomen. Ens upplevelser är viktiga ännu i vuxenlivet och ens antaganden om livet grundläggs i ungdomen, anser jag. Vad man värderar som vuxen har många gånger också spår i ens ungdom. Men jag tror att allt detta är möjligt att ändra på som vuxen. Man utvecklar sig genom livet. Många gånger kan ens närmiljö och ens förhållanden som ung ha varit sådana att man först som vuxen kan se världen annorlunda. Då man själv börjar skapa ett självständigt liv och då man börjar ta ansvar för sig själv, först då kan man på riktigt kunna stå bakom sina värden och antaganden om livet och se om ens målsättningar och tankar är sådana som man vill stå bakom eller om man vill ha ändringar i dem. Det är synd om man i bakgrunden har faktorer som ännu påverkar så att det blir svårt för en att ta ansvar för sitt liv. Det är synd att det från ungdomen kan följa upp i vuxenlivet begränsningar som hindrar en att ha samma möjligheter som andra. Jag tror att mina respondenter har sådana faktorer i sin bakgrund vilka har gjort deras liv svårt ännu som vuxna. De värsta problemen är inte ungdomsbrottsligheten. Men jag anser att ungdomsbrottslighet säkert har påverkat på något sätt hur de bygger upp sina liv då de var unga och alla de problemen som t ex skolsvårigheterna, skuld och kriminalitet, har blivit en stor mur som de inte kunnat bryta ner och därför kommer detta alltid emot på nytt. Det är väldigt synd för det är fråga om unga människor och jag tror att ju längre tid det tar att ”bryta ner muren” desto värre kan situationen bli. Man måste hoppas att hos individen själv finns en så stark motivation och så starka krafter att man börjar arbeta för ett självständigare liv, ett liv utan de gamla svårigheterna från ungdomen. Ett liv där man kan bestämma själv om sitt liv. Det är viktigt att jobba med unga, men också med vuxna med motivationen och kraftkällorna. Det kommer fram i Kuronens artikel (2010) att om ungdomarna hade kunskapen att svänga motgångarna till kraftkällor, skulle ungdomarna ha stora kraftkällor. Kuronen (2010) påstår också att det hur man bemöter motgångar i sitt liv och hur man klarar sig ur motgångar är mycket väsentlig kunskap och en enorm kraftkälla i livet.

8.1 Utvärdering av metod och resultat

Jag använde som metod en temaintervju som jag ansåg bäst kan ge svar på mina frågeställningar. Metoden (temaintervju) var säkert den rätta, men jag borde kanske mera ha funderat på vad jag vill få svar på och arbeta lite mera med frågor kring frågeställningarna. Jag har den uppfattningen att respondenterna också hade en viss uppfattning om vad intervjun innebar och de ville i intervjun ta fram mycket det som de ansåg viktigt och som "rätta svar". Fast jag försökte styra intervjun på lite djupare nivå och mera in på ungdomskriminalitet, stannade diskussionen ändå ganska mycket kring kreditvärdigheten, i alla fall med två av respondenterna. Jag ville få fram det som respondenterna ansåg viktigt att berätta om och vad respondenterna själva tyckte att gav svar på frågorna. Svårigheterna hos respondenterna var egentligen ganska överraskande och vad de valde att berätta var också sådant som jag inte hade förväntat mig. Jag hade en lite annorlunda uppfattning om dem som jag intervjuade, men de råkade vara personer som hade många svårigheter. Men allt som allt gav intervjuerna väldigt mycket att tänka på och därför anser jag att det var lyckade intervjuer jag gjorde och intervjuerna gav svar på mina frågeställningar.

Jag anser nog att resultaten är pålitliga och kan ge en helhetssyn på problematiken som kan vara allmän i vårt samhälle. Naturligtvis är problematiken olik för olika personer och svårigheterna har kunnat uppstå av olika orsaker, men det som mina tre respondenter berättade i temaintervjuerna kan ge vägledning för det hurudan problematik och marginalisering som verkligen finns. Varför jag också anser att undersökningen var lyckad är att man kan synliggöra det hur man kan tro att det finns en problematik eller begränsning hos individer, vilket gör det svårt för individer att hitta sin plats i det normala samhällslivet, men i verkligheten kan man säga att det inte finns ett problem och en förklaring. I min undersökning är ungdomskriminalitet inte den enda problematiken som har påverkat mina respondenters vuxenliv. I verkligheten finns det många olika problemområden som man måste ta hänsyn till, allt från individens personlighet och motivation till ytterligare svårigheter och antaganden. Jag tror att om det råkar vara individer som har bara ett problem som de borde få redskap för att klara sig vidare, är det kanske inte genast fråga om marginaliserade eller utslagna individer, men om de inte får den hjälp som behövs genast för att klara sig är det sannolikt att de blir marginaliserade personer med många svårigheter.

För att jag hade bara tre som jag intervjuade (jag hade helt i början bestämt att ha bara några som jag kommer att intervjua) kan resultaten ge en ganska ensidig bild, men ändå får man den uppfattningen att fastän man intervjuar människor med samma problematik har alla en olik berättelse bakom sig och därför finns det inte något sådant som ett svar eller en berättelse om människors marginalisering. Om jag hade intervjuat fem personer skulle det säkert finnas fem berättelser om marginalisering. Därför vill jag att man har det förhållningssättet till min undersökning att det finns utslagning och bakom det många förklaringar och orsaker, lika många som det finns utslagna människor, och jag fick undersöka och synliggöra några av dem i berättelserna.

8.2 Arbetslivsrelevans

Examensarbetet är nyttigt speciellt för ungdomsarbete, speciellt då man arbetar med ungdomar som löper risken att bli utslagna eller med ungdomar som begått brott. För ungdomsarbetet är det viktigt att stöda en ungdom för livet och att man i arbetet tar hänsyn till ungdomen som ett utvecklingsskede och att vuxenlivet är i framtiden och framtiden är ännu öppen. Arbetet kan användas också som en påminnelse om att ungdomen och vuxenlivet är skilda skeden i livet och att i dem är olika saker viktiga. Jag hoppas att arbetet kan vara till hjälp då man arbetar med olika ungdomar och då är det bra att känna igen att ungdomskriminalitet kan vara en orsak till marginalisering av ungdomar. Jag hoppas att arbetet förebygger stämpling av ungdomar och speciellt stämpling hos unga vuxna på deras bakgrund. När man arbetar med ungdomar skall man komma ihåg att arbetet troligen påverkar ungdomens hela liv och därför är det viktigt att ha en väldigt bred och långsiktig syn på arbetet med ungdomar. I mitt examensarbete är problemformuleringen ungdomskriminalitet och hur det påverkar det tidiga vuxenlivet, men man kan tänka sig att annan problematik också kan ha påverkningar eller efterföljder i vuxenlivet. Det är bra att också komma ihåg i arbetet med individer med multiproblematik att man kanske måste gå väldigt djupt in i problematiken och kanske gå ända till ungdomen och barndomen före man kan hitta vägen bort från problematiken.

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Det som jag tycker att är bra att fortsätta att utforska är hur förlust av kreditvärdighet och skulder kan påverka individer. Man kunde forska i hur skuld har blivit ett hot mot individen att bli utslagen och hur skuld också har att göra med fattigdom. Många tar lån för att de inte har pengar och för att de inte har pengar så kan de inte betala sina lån och då blir de väldigt skuldsatta individer. Banken har ju noggrann kontroll över individer och deras låntagning, men på grund av samhällssituationen är det omöjligt att veta vem kommer att förlora sina inkomster och blir skyldig. Jag tror att en ny ungdomsproblematik kommer att uppstå med snabblånen (på finska kallar man dem pikavipit). Nu har man ju börjat vidta åtgärder för att minska mängden skuldsatta ungdomar. Man har till exempel gjort förslag att sätta 30 års åldersgräns för snabblånen. Men jag tror att de snabblån ungdomar har kunnat ta redan har skaffat problematik. Av det kan man säkert se följder efter några år. Skuld är en orsak till utslagning.

Annat som jag också anser skulle ha varit värt att undersöka (speciellt efter mina intervjuer) var det som mina respondenter berättade om hur skolsvårigheterna har lämnat dem utan utbildning och skapat irritation mot skolgång. Jag tror att väldigt allmänt är det att man inte trivs i skolan. Det finns säkert många orsaker som kan leda till att man börjar "hata" skolan och i värsta fall kan det leda till att man inte vill eller kan utbilda sig. Det kan leda till arbetslöshet. Också det som mina respondenter berättade om att tiden att bestämma vad man vill bli som stor är så kort och speciellt för att det inte i skolan finns ämnen i vilka man trivs, är något som jag anser att borde undersökas mera.

KÄLLOR

- Dunderfelt Tony. 1990. *Elämäntutkimuspsykologia*. 9-12.painos. Porvoo: WSOY. 294s.
- Ekbom Thomas, Engström Gunnar & Göransson Birgitta. 2002. *Människan, brottet, följderna - Kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. Stockholm: Natur och kultur. 267s.
- Erola Jani. 1997. *"Täys roisto!" Luottotietotoiminnan sosiaaliset haitat ja oikeuttamisen ongelmat Suomessa. Stakes raportteja*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. 101s.
- Giddens Anthony. 1998. *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur. 696s.
- Harinen Päivi. 2000. *Valmiiseen tulleet - Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Helsinki: Hakapaino Oy. 280s.
- Helve Helena. 2002. *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki. Yliopistopaino oy. 299s.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 213s.
- Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena. 2008. *Tutkimushaastattelu Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 213s.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur. 316s.
- Laine Matti. 2007. *Kriminologia ja Rankaisun sosiologia*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. 416s.
- Laitinen Ahti & Aromaa Kauko. 2005. *Rikollisuus ja kriminologia*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. 272s.
- Lyytinen Paula, Korkiakangas Mikko & Lyytinen Heikki. 2006. *Näkökulmia kehityspsykologiaan - Kehitys kontekstissaan*. 1.-7.painos. Porvoo: WSOY. 503s.
- Nivala Elina & Kurki Leena. 2006. *Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen - Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Yliopistopaino Oy. 252s.

Nivala Elina & Saatamoinen Mikko. 2010. *Nuorisokasvatuksen teoria -perusteita ja puheenvuoroja*. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino. 369s

Parpola Antti & Kiljala Jarmo. 2005. *Hyvä vai paha tieto? Suomalaisen luottotietotoiminnan vaiheet*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 173s.

Ruusuvuori Johanna & Nikander Pirjo & Hyvärinen Matti. *Haastattelun analyysi*. Vastapaino Tampere.2010. 470s. ISBN 978-951-768-309-8

Sarnecki Jerzy. 1988. *Skolan och Brottsligheten*. Helsingborg: Boktryckeri AB. 207s.

Sulkunen Pekka. 1994. *Sosiologian avaimet näkökulmia yhteiskuntaan*. Porvoo: WSOY.

Sulkunen Pekka. 1998. *Johdatus Sosiologiaan- Käsitteitä ja näkökulmia*. Juva: WSOY-Kirjapainoyksikkö. 346s.

ARTIKLAR:

Järvinen Tero&Jahnukainen Markku. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen tarkastelua. I: *Suutari Minna (toim.). Vallattomat marginalityhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Yliopistopaino oy. s.124-137.

Kojo Marjaana. 2010. Laajentunut nykyisyys: Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. I: *Nuorisotutkimus: Ryhmät ja vapaa-aika* nr.2. Helsinki: Yliopistopaino. s.23-27.

Kuronen Ilpo. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. I: *Nuorisotutkimus: Osallisuus ja sosiaalinen vahvistaminen* nr.3. Helsinki: Yliopistopaino. s.36-41.

Leppälahti Merja. 2010. Nuoret vapaalla ja ryhmissä. I: *Nuorisotutkimus: Ryhmät ja vapaa-aika*.nr.2. Helsinki: Yliopistopaino. s. 1-2.

Lähteenmaa Jaana. 2007. ”Ken ei työtä tee...”. I: *Nuorisotutkimus: Työ ja aikuistuminen* . nr.1. s.1-2.

Pohjola Anneli. 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. I: *Suutari Minna (toim.) Val-lattomat marginaalit- Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsin-ki: Yliopistopaino oy. s.187-203.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Oikeusrekisterikeskus. Rikosrekisteri. 2009. Tillgänglig: <http://www.oikeus.fi> (Hämtad: 14.6.2010)

Aaltonen Mikko. Koulupudokkuus ja työttömyys vahvasti yhteydessä rikollisuuteen. Oikeusministeriö, Rikostorjuntaneuvosto. Tillgänglig: <http://www.haaste.om.fi> (Hämtad:17.2.2012)

Konsumentverket / ombudsmannen. Anteckning om betalningstörningar. *En anteckning i registret gör livet besvärligare*. Tillgänglig: <http://www.kuluttajavirasto.fi/sv-FI/konsumentradgivning/konsumentratt/forsenade-betalningar-och-indrivning/anteckning-om-betalningsstorningar/> (Hämtad: 6.11.2012)

Kreditupplysningslag 11.5.2007/527 19§. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi> (Hämtad: 4.4.2012)

Lag om lagring av straffregisteruppgifter och om utlämnande av sådana uppgifter mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen 11.5.2012/214 para-graf 3. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2012/20120214> (Hämtad: 29.10.2012)

BILAGA 1

Haastattelussa käsitellään seuraavia teemoja:

Nuorisorikollisuus

- alle 18-vuotiaana tehty rikollisuus ja elämäntilanne silloin
- Lähiympäristö (minkälainen se oli? minkälainen vaikutus sillä oli?)
- Omat kokemukset elämäntilanteesta, omia tuntemuksia nuoruusiästä, miten kuvailisit aikaa alaikäisenä (esim. onnellista vai ahdistavaa?)
- Sanktiot ja rangaistukset rikoksista (yhteiskunnan silmistä katsoen ei hyväksyttävistä teoista tulleet seuraukset). Kokemukset seurauksista.
- Rikollisen leiman saaminen nuorena iässä ja syrjäytyminen nuoruusiässä
- Oma ymmärrys elämään nuorena, omat pohdinnat nuorena tulevaisuudesta, ajatukset rikollisuudesta (Millä oli väliä silloin?)

Elämä nuorena aikuisena

- elämä 18 vuotta täyttäneenä ja sen jälkeen
- Minkälaiseksi koet elämäntilanteen ja elämän tällä hetkellä?

- Onko nuoruusikä ja rikollisuus nuorena heijastunut aikuisuuteen, onko nuoruusvuosilla ollut vaikutusta aikuistumiseen, onko rikollistausta vaikuttanut elämääsi aikuisena?
- Tulevaisuus (tulevaisuuden suunnitelmia, tavoitteita, näkemyksiä...)

BILAGA 2

Informaatiokirje haastateltavalle

Hei!

Nimeni on Hanne Hänninen ja olen sosionomi opiskelija Arcada ammattikorkeakoulusta. Teen tällä hetkellä opinnäytetyötä aiheesta nuorisorikollisuuden vaikutukset nuoreen aikuisuuteen. Tarkoitukseni olisi haastatella Teitä aiheeseen liittyen valittujen teemojen ympärillä. Teemat ovat liitteenä mukana, voitte tutustua niihin etukäteen.

Haastattelu on vapaaehtoinen ja saatte koska tahansa keskeyttää sen. Haastattelun pituus on noin 30-60 minuuttia. Esiinnytte haastattelussa täysin anonyymeinä henkilöinä, teidän oikeita nimiä ei käytetä ja teitä ei tulla tunnistamaan opinnäytetyöstäni. Haastattelusta saatu materiaali tulee ainoastaan käyttöön minun opinnäytetyöhöni. Haastattelusta saatu materiaali säilytetään lukitussa kaapissa Arcada- ammattikorkeakoulussa ja vain opinnäytetyön ohjaajalla on oikeus päästä käsiksi materiaaliin. Kun opinnäytetyöni on valmis ja hyväksytty hävitän haastattelusta saadun materiaalin asianmukaisesti. Käytän haastattelussa nauhuria, jos Te annatte luvan siihen.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii Ingmar Sigfrids (sähköposti: ingmar.sigfrids@arcada.fi, puhelinnumero: 0207699548)

Ystävällisin terveisin

Hanne Hänninen

hanne.hanninen@arcada.fi, puh 0505676836

BILAGA 3

Kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta

Annan luvan sosionomiopiskelijan Hanne Hännisen haastatella minua. Olen tietoinen ja annan luvan että haastattelu nauhoitetaan. Hanne Hänninen saa käyttää haastattelusta saatua materiaalia opinnäytetyössään.

Minua on informoitu että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja haastattelun saa keskeyttää milloin vain. Henkilötietojani käsitellään luottamuksellisesti ja haastattelussa kertamani asiat käsitellään luottamuksellisesti. Kukaan ei tule tunnistamaan minua valmiista opinnäytetyöstä. Hanne Hänninen hävittää haastattelusta kerätyn materiaalin kun opinnäytetyö on valmis.

Tätä kirjallista suostumusta on tehty kaksi kappaletta, molemmille osapuolille yksi kappale.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastattelijan nimi ja nimenselvennys

